Erindringer fra Aarhuus Cathedralskole i de første 6 Aar af indeværende Aarhundrede.

Ved **H. H. Blache** [1]).

Forfatteren af nærværende Blade har troet, at en nogenlunde i det Enkelte gaaende Skildring af Tilstanden i een af vore lærde Skoler ved Begyndelsen af indeværende Aarhundrede, som et lidet Bidrag til Skolevæsenets Historie i Almindelighed, i det Mindste for en Deel Læsere ikke vilde være uden Interesse. Da hans egen Skoletid netop falder sammen med Aarhundredets første Sexennium (1800—1806), kan han, støttende sig paa egen Erfaring og den Friskhed, hvormed de i den tidligere Alder modtagne Indtryk pleie at fastholdes i Hukommelsen, gjengive et tro og nogenlunde udførligt Billede af et Skoleliv paa den Tid; og da der af dem, der samtidig med ham freqventerede Skolen, nu kun ere meget faa tilbage, er det ogsaa omtrent den yderste Tid, da en saadan Skildring vil kunne leveres. Siden den Tid ere nu omtrent 60 Aar forløbne, og da alle de ældre Vedkommende for længe siden ere aftraadte fra Skolens og Livets Skueplads, bliver det muligt, uden at krænke nogen Levende, i Overeensstemmelse med Sandheden at skildre Tilstanden, som den dengang var. Den

[1]) forh. Rector ved Aarhuus Cathedralskole, død i Kjøbenhavn 1871.

Frihed, som derved er Forfatteren givet, har han ogsaa isinde at benytte, idet han gjerne skal indrømme Enhver den ham tilkommende Fortjeneste, men heller ikke skal undlade at fremdrage, hvad eller hvem der efter hans Overbeviisning fortjener at dadles.

Som bekjendt var det lærde Skolevæsen i vort Fædreland paa den Tid i en Overgangstilstand, og en gjennemgribende Reform havde allerede fundet Sted i nogle af de danske og norske Skoler (Kjøbenhavn, Odense og Christiania), men var endnu ikke kommen Aarhuus Skole tilgode. Denne, som vel alle de øvrige, skjøndt i forskjellig Grad, bar derfor endnu i mange Maader Fortidens Præg, og af den ældre og ældste Skoles Væsen og Indretninger var der kun altfor meget tilbage. Vel kan det ikke negtes, at Tidsalderens Fremskridt i Cultur og Humanitet ogsaa her i ikke ringe Grad kom tilsyne; men alligevel maatte Reformen, da den endelig i Aaret 1806 naaede Aarhuus Cathedralskole, staae i en skarp Modsætning til det i mange Maader brøstfældige Gamle, der havde overlevet sig selv. Vi Disciple, der stode i Drengeaarene eller den tidligste Ynglingsalder, havde vel ikke været i Stand til at fælde en aldeles rigtig Dom over Alt, hvad der gik for sig med os og omkring os; men det kunde dog ikke være andet, end at de meest paafaldende Mangler og Abnormiteter og de værste Misgreb fra adskillige af Lærernes Side maatte blive os indlysende. Alligevel var det dog først siden, efterat vi havde forladt Skolen, at det med fuld Klarhed gik op for os, i hvor høi Grad den havde trængt til en Regeneration, og at vi maatte komme til den sørgelige Erkjendelse, at en stor Deel af vor Ungdomstid havde været spildt eller maadelig anvendt, og at det blev nødvendigt for os ved Anstrengelse saavidt muligt at erhverve os de Kundskaber

og den aandelige Udvikling, som Skolen ikke havde givet os, og som den under de bestaaende Forhold ikke heller havde været i Stand til at give.

Da Tilstanden i enhver Tidsalder har sin Forudsætning i den nærmere eller fjernere foregaaende, og Meget af hvad der i et givet Tidsrum møder os kun i Fortidens Synsmaader og Indretninger kan finde sin Forklaring, vil jeg, saa ofte det forekommer mig nødvendigt, kaste et Blik tilbage og af det lærde Skolevæsens ældre Historie i Almindelighed saavelsom af Aarhuus Cathedralskoles i Særdeleshed medtage Et og Andet, der kan bidrage til at oplyse Tilstanden i det Tidsrum, jeg har foretaget mig at skildre, idet jeg forøvrigt maa henvise Læseren til de Skrifter, hvori det lærde Skolevæsens Historie med større eller mindre Fuldstændighed er bleven behandlet.

Da det ved enhver historisk Fremstilling er af Vigtighed, at Læseren bliver bekjendt med den Skueplads, paa hvilken Begivenhederne ere foregaaede, maa jeg ogsaa ansee det for passende her at forudskikke en kort Beskrivelse af Skolebygningens Indretning og Tilstand, saaledes som den befandtes i Aaret 1800. Vel har jeg i et Indbydelsesskrift til den offentlige Examen i Aaret 1850, foranlediget ved den Ombygning, der i de tvende foregaaende Aar havde fundet Sted, efter de Kilder, der stode til min Raadighed, meddeelt de Oplysninger til Bygningens ældre og nyere Historie, jeg kunde overkomme; men da dette Leilighedsskrift ikke kan antages nu at være i mange Læseres Hænder, vil jeg deraf her optage saa meget, som jeg anseer for nødvendigt til Forstaaelsen af nærværende Skildring[1]).

[1]) I det anførte Indbydelsesskrift er der tillige meddeelt en lithographisk Afbildning af Bygningens Hovedfaçade og dertil hørende Grundtegning.

Da den gamle Skolebygning, der sandsynligviis i Fortiden havde udgjort en Fløi af det Kloster, der før Reformationen havde ligget paa den nuværende Skoles Grund, ved Midten af forrige Aarhundrede befandtes saa brøstfældig, at enhver Reparation derpaa maatte ansees for spildt, havde man i flere Aar været betænkt paa at faae en ny Bygning opført, saasnart de tilstrækkelige Midler dertil kunde tilveiebringes; men dette var ingen let Sag. Byens Kirker, som Skolebygningens Vedligeholdelse paahvilede, fandt sig ikke forpligtede til at opføre en aldeles ny Bygning og vare vel heller ikke i Stand til at udrede det dertil Fornødne. Skolen selv eiede kun dertil en disponibel Capital af 2673 Rd. Det var derfor en Lykke, at den netop dengang i den lærde og dygtige Professor Jens Worm havde en Rector, der med utrættelig Iver tog sig af Sagen og hvis Bestræbelser det fornemmelig skyldtes, at den kom til Udførelse. Efter en af Stiftsøvrigheden udstedt Opfordring til geistlige og verdslige Mænd i Stiftet indkom ved private Gaver 2015 Rd., hvilke tilligemed 100 Rd., der skjenkedes af Kongen, og Skolens egen Capital paa 2673 Rd. i Alt udgjorde 4789 Rd.; men da Bygningen i Alt kostede 5302 Rd., blev der endnu et Deficit af 513 Rd., der i de næstfølgende Aar maatte dækkes af Skolens Indtægter. Ved disse endog til hin Tid indskrænkede Midler reistes da i Aarene 1763—66 den ret anseelige og smukke Skolebygning. Muur og Tag havde den tilbørlige Styrke, Bygningen var efter den Tids Fornødenhed rummelig; men dens Indre lod endnu Meget tilbage at ønske. Værelserne havde kun enkelt Brædeloft, Skillerumsvæggene vare opmurede med Leer og ikke afpudsede, men kun overstrøgne med Kalk, og, hvad der var det værste Savn, Læseværelserne mang-

lede — Kakkelovne, hvilke de først fik i Aaret 1791. Indtil den Tid maatte da Lærerne om Vinteren undervise hver sin Klasse i deres egne Værelser. Ved en bred Gang var Bygningen paatvers deelt i to ligestore Dele, hvoraf den ene var indrettet til Læseværelser, den anden til Beboelsesleiligheder for fire ugifte Hørere, som hver havde tre Værelser. Læseværelserne vare, saaledes som nok paa den Tid i de fleste Skoler, kun to: øverste Klasse eller Mesterlectien, adskilt fra den øvrige Skole ved et Paneel, hvori der var anbragt en dobbelt Dør og to Vinduer ned til Underskolen. I Mesterlectien, hvis Gulv var et Trin høiere end den øvrige Skoles, stod et dobbelt Catheder, og Borde med tilhørende Bænke vare anbragte ved de tre Vægge. Underskolen, der var et temmelig rummeligt Værelse (omtrent af samme Størrelse som den nuværende Solennitetssal), havde i hvert Hjørne et Slags Catheder, foran hvilket der stod to lange Borde. Her underviste paa een Gang de 4 Hørere hver sin Klasse. At denne Indretning, der nok i gamle Dage har været almindelig i de lærde Skoler, kun var lidet skikket til at vedligeholde Disciplenes Opmærksomhed, er øiensynligt; dog var det i min Skoletid kun især naar Fjerdelectiehøreren uddeelte Prygl eller holdt sine mærkværdige Straffetaler, at Underviisningen i de øvrige Klasser blev mærkelig forstyrret. I gamle Dage, da Prygleriet og høirostede Irettesættelser vare mere almindelige, maa Larmen og Uroligheden have været utaalelig[1]).

---

[1]) Hvorledes endog udover Midten af forrige Aarhundrede den daglige Underviisning tog sig ud i en svensk Skole, der havde samme Indretning, er af Sam. Ødmann, der 1768 blev dimitteret fra Vexiø Skole, med levende Farver skildret i hans »Hågkomster från Hembygden och Skolan«, hvoraf det mellemste Stykke handler om »Disciplinen og Lefnadssättet vid Vexiö Skola och

Bygningen var forsynet med en dobbelt Qvist, hvori Skolens lille Bogsamling var opstillet. Med alle sine Mangler havde Bygningen dog den Fordeel, at den formedelst sin Styrke og Rummelighed har været skikket til at modtage de Forandringer, som efterhaanden bleve nødvendige, indtil den i Aarene 1848 og 1849 ved Paabygning af en Etage modtog den Udvidelse, som den sidste Skolereform ved Klassernes forøgede Antal gjorde nødvendig. Rectorboligen, den samme, som endnu staaer, stødte umiddelbart op til Skolebygningen. Det er en gammel Bygning af Egetræes Bindingsværk, langt ældre end Skolebygningen, og var paa hin Tid (1800) i en temmelig daarlig Tilstand. Rectoren boede da heller ikke der, men i den ved Siden liggende Gaard, der var hans private Eiendom, og Rectorboligen var imidlertid bortleiet. Til denne hørte en lille Have, og en større var tillagt de fire Hørere, der boede i Skolebygningen. Den sidste havde en Deel gode Frugttræer og var derfor til visse Aarstider meget udsat for Angreb af store og smaa Rovere. Bagved disse strakte sig den Aarhusianerne velbekjendte Skolebakke, hvorfra der er en særdeles smuk Udsigt over Havet til det berømte Molboland, Samsø og Elmandsbjerget paa Helgenæs samt ned til «Mindet» d. e.

Gymnasium intill 1780 talet.» Hans Ord ere følgende: »I det store Værelse (Storskolan) forsamledes alle fire Klasser paa een Gang, hvorved under Læsningen opstod et saa forfærdeligt Bulder, at aldrig paa det mest stormende Sognestævne eller i den liderligste Kro større Uvæsen kunde høres. Fire Drenge, som, for at blive hørte, under denne Symphoni nødtes til at skrige af fuld Hals, og fire Colleger, som rettede dem med ligesaa gjennemtrængende Stemme samt med bestandig Indskydning (interfoliering) af Riisslag, Graad og megen Hylen, gjorde, at den, der stod ved Døren, ikke kunde skjelne noget Ord, men maatte troe sig ligesom hensat i en Drøm, hvor Alt blandede sig med Jammer og Forvirring, Latin, Catechismus, Gloser og Stryg.»

Havnen eller Havnemundingen. Denne Skolebakke, hvor Disciplene med stor Frihed kunde tumle sig, var ofte Skueplads for mærkelige Bedrifter, hvorved den Omstændighed, at den, aaben ved begge Ender, gjennem to Gyder førte ind til Byen, gav den en betydelig strategisk Vigtighed.

Ved Aarhundredets Begyndelse gjaldt endnu i Aarhuus, ligesom i de øvrige endnu ikke reformerede Skoler, Forordningen af 1775, der var en revideret og i visse Dele forbedret Udgave af Christian den 6tes af 1739, af hvilken endog flere §§ vare ordret optagne. Med alle dens Mangler kan det dog ikke negtes, at den var et ikke ganske ringe Fremskridt til det Bedre og indeholdt flere gode Bestemmelser, som, hvis de vare blevne fulgte, upaatvivlelig vilde have baaret gode Frugter; men de fulgtes ikke og kunde for en stor Deel ikke følges. Hovedaarsagen dertil var især Mangelen paa duelige Lærere. Vistnok havde vel flere Skoler i enhver Periode, fornemmelig mellem de overordnede Lærere (Rectores og Conrectores) havt dygtige, ja endog udmærkede Mænd. Vi behøve blot at nævne Falster i Ribe, Johan Heinrich Tauber i Horsens, siden i Odense og Roeskilde, Jens Worm i Aarhuus, Ole Worm i Horsens; men deels hemmedes disse Mænds Virksomhed ved de bestaaende, fra Fortiden nedarvede Indretninger, fra hvis Baand de ikke kunde frigjøre sig, og deels bleve de ogsaa ofte maadeligt understøttede af Underlærerne, de saakaldte Hørere, af hvilke mange savnede ikke blot pædagogisk Duelighed, men endog ofte de til Underviisningen fornødne Kundskaber. Dette blev saa meget skadeligere, da som bekjendt paa den Tid enhver Hører havde sin egen Klasse, hvori han gav Underviisning i alle Fag. I Aarhuus Bispearkiv har Forfatteren læst et Brev fra J. H. Tauber, dengang Rector i Horsens, hvori han indstændig beder Bi-

skoppen om at forhjelpe een af hans Lærere (Høreren Toldorph) til et Degneembede paa Landet, da han i den lærde Skole var aldeles ubrugelig. T. maa dog have været theologisk Candidat; thi af forhenværende Adjunct, siden Pastor, Bendz's Bidrag til Horsens Skoles Historie i Program for 1848 sees det, at han 1788 blev ikke Degn, men Præst i Landsbyen Rye. Efter hvad jeg har hørt af Mænd, der i min Ungdom vare gamle, fandtes der tidligere ved mange Skoler Lærere af lignende Egenskaber, og jeg har selv kjendt flere saa uduelige, at Ungdommens Underviisning aldrig burde have været dem betroet. At dette forholdt sig saaledes, er ikke forunderligt. Disse Lærere vare i Almindelighed (dog ikke i Aarhuus[1]) meget slet aflagte, og deres Stilling ansaaes i den ældre Tid kun for lidet hæderlig. De mere begavede og dygtigere unge Videnskabsmænd kunde derfor sjelden have Lyst til i de underordnede Stillinger at træde i Skolens Tjeneste, og saaledes aabnedes da Veien for Middelmaadigheden og Udueligheden. Vel bleve Hørerne efter Rectorernes Forslag udnævnte af Biskopperne; men ved dette Forslag og denne Udnævnelse synes det at man ikke sjelden har taget Hensyn til Omstændigheder, der ikke havde noget at gjøre med Ansøgerens Dygtighed

[1]) Da Hørernes Hovedindtægter bestode i de dem tillagte Tiender, hvortil for to af dem kom deres Indtægter som Chorsdegne, og for dem alle Andeel i hvad der indkom for Sangopvartningen ved Ligbegjengelser, kan deres Lønning ikke angives til et bestemt Beløb, men maa dog, efter de Optegnelser, jeg har seet, have varieret mellem 200 og 400 Rdr. D. C., der efter den gamle Myntfod og de dengang gangbare Priser paa Livets Fornødenheder maa have svaret til mere end det dobbelte Beløb i vore Tider. Man kan gjøre sig en Forestilling derom, naar man af Regnskaberne seer, at der til Skoleværelsernes Opvarmning i Aaret 1791 indkjøbtes 10 Favne Bøgebrænde, der med Transport og Saugeløn kostede ialt 51 Rdr. 1 ß.

og Skolens Tarv. De engang ansatte Hørere havde, hvis de ikke vare theologiske Candidater, ingen Udsigt til Befordring ligesaalidt som til Pension; og fik de nogen, var den saa ussel, at de ikke dermed kunde opholde Livet. Man lod dem da af Barmhjertighed forblive i deres Stilling, indtil Døden eller Alderdoms Skrøbelighed tvang dem til at fratræde[1]).

En af de bedste Bestemmelser i Skoleforordningen af 1775 var den, at der gjennem alle Classer omhyggelig skulde lægges Vind paa Modersmaalets Dyrkelse. Allerede i Forordningen af 1739 var det befalet, «at det danske Sprog i Skolerne skulde excoleres, at der skulde oversættes ligesaavel fra Latin til Dansk som fra Dansk til Latin, samt at Disciplene skulde øves i at skrive Breve, historiske Relationer og Orationer.» Dette blev nu i den nye Forord-

---

[1]) I Forordningen af 1775 § 6 var det tilladt Hørerne efter flere Aars tro Tjeneste at ansøge om Befordring til andet Embede. Denne Begunstigelse blev i Maanedsskriftet Minerva (Novemberheftet 1785) af en anonym Forfatter (efter Nyerup Prof. Abr. Kall) med bitter Ironi angrebet. Ved at omtale Vished om Befordring som et gavnligt Middel til at opmuntre Læreren siger han: »Mange Fyrster have tilstaaet Skolelærere det Privilegium at maatte, efter et vist Antal Aar og endnu med en liden Levning af overblevne Kræfter, søge og supplicere tilligemed Andre om Præstekald. Saa høi og uskatterlig en Naade end saadant Privilegium er, saa miskjendes dog dets Værd af Mange, som troe, at en fuldkommen Vished om Befordring, endog efter et større Antal af Aar, var bedre end en simpel Tilladelse at maatte søge med Andre. Jeg anseer en saadan Mening for ganske urigtig, da den mest høitidelige og fastest givne Forsikkring i de fleste Stater ved saadanne Leiligheder kun er en Infinitesimalbrøk bedre end en simpel Tilladelse til at maatte skrive og indgive til de høie Regjeringscollegier saamange Supplikker man lyster.« Nyerup, i hvis Skolehistorie dette Fragment er aftrykt, bemærker, at Forordningens 6 § dog ikke af Forfatteren er citeret.

ning yderligere indskjærpet og Fremgangsmaaden ved denne Underviisning udførlig angivet. Hvorvidt eller ved hvor mange Skoler der umiddelbart efter Forordningens Udstedelse er gjort Forsög i denne Retning, veed jeg ikke; men hvis det paa nogle Steder er skeet, synes det, at man snart maa have opgivet Sagen. Deels har man vel manglet eller troet at mangle den dertil nødvendige Tid, hvilket, naar man seer hen til det indskrænkede Antal af Lærefag, hvori dengang undervistes, kan synes underligt; men det maa dog herved komme i Betragtning, at godt en Trediedeel af Disciplenes Tid medgik til Sangopvartningen i Kirken og paa Kirkegaarden. Hovedhindringen var dog nok, at Fleertallet af Lærerne selv i deres Modersmaal vare maadelige Stylister, og, hvad man tillige maa indrømme dem, savnede fast alle de Hjelpemidler, der nu staae til Lærerens Raadighed. Og vel havde Sproget ved Holberg og de efter ham levende Skribenter hævet sig til en større Reenhed og Regelmæssighed; men det blev dog i Almindelighed saavel i Henseende til Stilen som til Retskrivningen behandlet med stor Skjødesløshed. Forordningen selv, der saa indtrængende anbefalede Modersmaalets Studium i Skolerne, kunde ingenlunde fremlægges som Mønster[1]). I den følgende Tid indtil Begyndelsen af det 19de Aarhundrede opnaaede vel Sproget efter megen Kamp og Strid ved fortrinlige Skribenters Arbeide en høi Grad af Udvikling; men denne kunde paa mange af de ældre Lærere, der havde modtaget deres Dannelse i en tidligere Periode og ingen

[1]) I Forordningen læses saaledes: Skoele-Væsenet — en Lærere — Enhver, som tænker at vil være Lærer — udfordrende Egenskaber — Skoelerne er tjent med — Beviise ald Ærbødighed — om det skulle fornødiges — en Opsyn — got — Grædsk — at kunde — saaviit o. s. v.

Trang følte til at gjøre Bekjendtskab med den nyere Literatur, ingen Indvirkning have; og saaledes kan man da forklare sig det Særsyn, at der i min Skoletid aldeles ikke gaves nogen særlig Underviisning i Modersmaalet. Vi kjendte ingen dansk Grammatik og anede neppe, at en saadan Bog kunde være til[1]). Den hele Veiledning i dette Fag indskrænkede sig til, at den daværende Conrector (Stougaard), for i nogen Maade at raade Bod paa Savnet, lod Disciplene i Mesterlectien af og til skrive et Brev eller en lille Udarbeidelse. Imidlertid var Savnet af Underviisningen i Modersmaalet, ihvorvel stort nok, dog ikke saa følelig, som man kunde have ventet. De grammatiske Begreber modtog man strax gjennem den latinske Grammatik, og ved mundtlig at oversætte de latinske Forfattere paa Dansk fik man dog nogen Øvelse i at haandtere Sproget. Hertil kom, at de Læreboger i Sprog og Videnskaber, der nu brugtes, alle, paa den hebraiske Grammatik nær, vare skrevne i Modersmaalet istedetfor som forhen paa Latin. Endelig begyndte Ungdommen nu ogsaa i Fritimer paa egen Haand at sysselsætte sig med Læsningen af danske Boger. Valget af Lecture var vel ikke altid det heldigste. Vi sympathiserede med Lafontaines unge Helte og Heltinder, vandrede med Spietz gjennem «Ulykkens Huler og Elendighedens Boliger» og gjorde Bekjendtskab med mange afskyelige Røvere og Voldsmænd, der dog undertiden befandtes i Grunden at være skikkelige Folk. Dog vare flere af de ældre Disciple, som dertil havde Lyst og Leilighed, ret vel bekjendte ikke blot med Holberg, men ogsaa med Tullin,

---

[1]) Man havde dog allerede dengang danske Grammatikker af Bøgh 1795 og Dichmann 1800; men med saadanne Noviteter kunde flere af Hørerne endnu ikke befatte sig.

Ewald, Wessel og Baggesen. Alt dette gjorde, at dog ikke saa Faa ved deres Afgang til Universitetet med nogenlunde Færdighed kunde udtrykke deres Tanker i Modersmaalet. Ved Examen artium aflagdes dog heri ingen Prøve.

Underviisningen omfattede dengang kun Latin, Græsk, Religion, Historie og Geographi, hvortil endnu i Mesterlectien kom den sphæriske Astronomi, hvilken Underviisning dog, saavidt jeg mindes, kun bar ringe Frugt.

Latinen medtog den meste Tid, og Underviisningen heri var den, der især i øverste Classe gaves bedst. Hvilke Forfattere der i hver Classe skulde læses, var i Forordningen urokkelig bestemt, og Læreren maatte da Aar ud og Aar ind gjennemtygge de samme Pensa, hvilket for Nogle vel kunde være bequemt nok, for Andre derimod maa have været kjedsommeligt og sløvende. Alle Pensa bleve forud gjennemgaaede eller «tydede» af Lærerne, og Intet forlangtes af Disciplene læst paa egen Haand. I alle Classer, ogsaa de laveste, udførtes denne Tydning uno tenore af Læreren, og Disciplene havde da kun med eller uden Opmærksomhed at høre til og toge ikke nogen selvvirksom Deel i Arbeidet, hvilket var lige tvertimod den særdeles fornuftige Fremgangsmaade, som i Forordningens § 34 var foreskrevet [1]).

---

[1]) I denne § hedder det: «Hvad Tydningen angaaer, saa maa Ungdommen selv under Lærerens gode Anviisning i de to første Aar altid tage den saakaldte Construction (ɔ: oplede og ordne Ordene efter deres indbyrdes Forhold i Sætningen). Læreren maa sige dem venligen og strax alle de Gloser, som de ikke vide, lette dem Oversættelsen, men lade dem dog selv gjøre den, fordre efter Grammatica og Syntaxis en nøie Rede for Alt, og naar enhver af Børnene saaledes har forklaret sin Periode, da lade een af dem skifteviis i Sammenhæng give en Oversættelse af det Hele.»

Latinsk Stiil skreves sædvanlig 2 Gange ugentlig, men aldrig Oversættelse fra Latin til Dansk, hvilket dog i Forordningen var befalet. Materialet til Stilen dicteredes i Skolen, men oversattes altid hjemme, hvilket ikke sjelden gav Anledning til Bedragerier, der ikke opdagedes. Øvelsen i at tale Latin, der i gamle Dage havde været anseet for saa vigtig, at den Discipel, der i Skolen talte Dansk, derfor blev straffet som for en grov Forbrydelse, og som endnu i Forordningen af 1775 ikke aldeles uden Grund var medtaget[1]), var til min Tid aldeles gaaet af Brug.

Græsken nød, som vel i de fleste Skoler paa den Tid, en mere stifmoderlig Behandling. Forordningens Bestemmelser om, hvilke Forfattere der i dette Sprog skulde læses, vare meget uheldige. Dertil hørte hele det nye Testamente paa Apocalypsen nær, og den første Underviisning begyndte med Joh. Evangelium. Derpaa fulgte af de profane Skribenter Epictets Encheiridion, Herodots Euterpe og af Iliaden kun den første Bog. I Modsætning til Latinen blev ingen græsk Forfatter foretydet af Læreren, men Disciplene henvistes til latinske Oversættelser og andre, tildeels maadelige Hjelpemidler (Leusdenius, Tremellius, Knollius, Kyphe, Sahl og Schrevelii Lexicon). Alt Græsk skulde oversættes paa Latin, og Underviisningen var i det Hele overfladisk. Naar Disciplene havde gjengivet en tillært latinsk Oversættelse og besvaret et Par Spørgsmaal af Grammatikkens Formlære, var den Sag klaret. Munthes Grammatik, der var skreven paa Dansk, var da endelig bleven indført istedetfor den latinske Golius. Om Syntaxen brød man sig ikke, og om den rette Forstaaelse af Menin-

[1]) Den unge Student skulde jo strax ved Universitetet høre latinske Forelæsninger og saavel ved Examinationer som siden ved Examina tale Latin.

gen og Sammenhængen var der hos de fleste Lærere ikke Tale. Af Hebraisk læstes Genesis og Danzii Grammatik, der var skreven paa Latin og som mange ikke forstode. Religionsunderviisningen var maadelig og for det meste indskrænket til en tankeløs Udenadslæsning, hvilken Disciplene dog, naar de saae deres Snit, ved at lægge Bogen skjult foran sig forandrede til Indenadslæsning, hvilket med et Kunstord kaldtes «at piese». Historien og Geographien blev af de fleste Lærere i Underskolen ikke behandlet bedre, hvorimod Conrector Stougaard, der havde disse Fag i Mesterlectien, gav en god Underviisning. I Forordningen nævnes ogsaa Arithmetik som et Fag, der skulde drives i Skolens 5 nederste Classer. I Forordn. af 1739 nævnes Arithmetices rudimenta; men maaskee forstaaes derved paa begge Steder kun praktisk Regning, da man jo vel maatte vide, at kun meget faa Lærere kunde præstere Mere. Men ikke engang deri gaves der i min Skoletid nogen Underviisning. Disciplen blev ved sin Optagelse af Rector prøvet i de 4 Species og Reguladetri, og naar han havde viist sig nogenlunde bekjendt dermed, var dette Fag for den hele øvrige Skoletid afsluttet. Den rene Mathematik var for os et terra incognita, hvori vi først ved Universitetet med stort Besvær skulde gjøre Opdagelser. I Skrivning fik vi dog nogen Veiledning, men paa en meget uheldig Maade. I Forordn. var det bestemt, «at der i alle Skoler skulde være en Skrivemester, hvortil kunde antages enten en af Hørerne, der skrev en god Haand, eller en Anden, som kunde faaes for billig Priis, saa vidt Skolen kunde taale.» Her var det blevet Vedtægt, at Rector af den øverste Classes øverste Afdeling hvert Aar valgte den, der skrev den bedste Haand, og som da mod et aarligt Honorar (jeg troer 20 Rd.) hver Dag i en

Middagstime underviste de to nederste Classer i Skrivning. Denne Embedsmand kaldtes «Skriver i Skolen» til Forskjel fra en anden «Skriver eller Notarius i Kirken», der siden skal omtales. Saaledes fik man da til en Forandring hvert Aar en ny Skrivelærer, men til liden Baade for Skjønskrivningen, og saaledes kunde da det gamle Udsagn: *docti male pingunt* fremdeles vedblive at være en Sandhed. I Sang fik vi en god Underviisning. Dette Fag, som især dyrkedes for Kirkens Skyld, vil jeg siden faae Leilighed til at omtale.

Skolen havde dengang 5 Classer, der benævnedes anden, tredie, fjerde og femte samt Mesterlectien. Den sidste var treaarig, og den første, der kaldtes anden, var egentlig en Forbindelse af første og anden; men da Disciplene gjerne før deres Optagelse havde lært de første Elementer, forbleve de sædvanlig kun eet Aar i denne Classe. Den regelmæssige Skoletid var altsaa dengang, ligesom siden, da Skolen fik fire toaarige Klasser, beregnet paa 8 Aar[1]). Hørerne underviste, som anført, hver sin Classe i alle Fag; Rector og Conrector, der hver læste 3 Dage om Ugen, havde deelt nogle af Fagene mellem sig, men underviste begge i Græsk og Latin, hvori hver havde sine Forfattere at gjennemgaae. Rector underviste i Religion og Hebraisk samt Astronomi, Conrector i Historie og Geographi.

Disciplene forsamlede sig om Morgenen i Sommermaa-

[1]) Flere af dem, der i de sidste Aar have skrevet om det lærde Skolevæsen, synes at have staaet i den Formening, at Skoletiden ved Bekjendtgjørelsen af 1850 blev forlænget med eet Aar. Dette forholder sig ikke saaledes. Minimum af Dimissionsaaret blev bestemt til 18 Aar, istedetfor tidligere til 17; men Skoletiden forblev som forhen otteaarig.

nederne Kl. 7, om Vinteren Kl. 8 i Skolegaarden og Corridoren, hvor de morede sig saa godt de kunde og vilde, uden nogetsomhelst Opsyn. I smukt Veir tilbragtes ogsaa Tiden paa Skolebakken. Kort før det bestemte Klokkeslet hentede Skolens Dux Nøglerne til Læseværelserne hos Rector eller Conrector, som umiddelbart derpaa begave sig paa Veien til Skolen, hvorom da Underclassernes Duxer underrettede Hørerne, der boede i Skolebygningen. Saasnart Lærere og Disciple havde indtaget deres Pladser, begyndte den meget vidtløftige Morgenandagt. Først afsang man det gamle latinske Psalmevers: *Veni, sancte Spiritus!* Derpaa knælede een af Mesterlectiens Disciple ned i den aabne Dør med Ansigtet vendt mod Underskolen og messede den latinske Bøn: *Deus, qvi corda fidelium* etc. Naar dette var endt, knælede omtrent midt i det større Læseværelse en Discipel af 4de eller 5te Classe og fremsagde en latinsk Morgenbøn, hvilken gjentoges paa Dansk af een af de to lavere Classer. Derpaa lukkedes Mellemdøren, og Underviisningen tog sin Begyndelse. Om Formiddagen læstes 4 Timer med et Frihedsqvarteer mellem 2den og 3die Time. Sædvanlig begyndtes med Latinen, der medtog den meste Tid, og de øvrige Fag maatte da nøies med hvad der blev tilovers, og dette var da ofte lidt nok. Om Eftermiddagen læstes 3 Timer (fra 2 til 5), i de korte Vinterdage dog kun saa længe man nogenlunde kunde see; thi der brugtes aldrig Lys i Skolen. Naar Rector og Conrector da havde endt Underviisningen i Mesterlectien, aabnedes pludselig Fløidørene, og i samme Øibelik, der af mange, især dem, der vare i Nød, med stor Længsel imødesaaes, forstummede alle Lærere og Disciple. Verset: *Da pacem domine in diebus nostris!* istemtes da med Glæde, og derpaa messedes ligesom om Morgenen en latinsk Bøn.

Unegtelig bar denne Morgenandagt, forsaavidt den bestod i Sang, et Præg af Høitidelighed. Naar saaledes *Veni sancte Spiritus* til sin herlige Melodi i den tidlige Morgenstund klang gjennem de rummelige Skoleværelser, kunde endog de blotte Toner stemme Gemyttet til Alvor og Andagt. De Disciple, der havde musikalsk Begavelse, vare vel øvede i firstemmig Choralsang, og Messen udførtes ofte meget smukt; men Feilen var, deels at der hver Dag blev sunget og læst det Samme, deels at det Hele var for vidtløftigt, og endelig at man dertil brugte det latinske Sprog, hvilket var imod Forordningen og heller ikke til den Tid fandt Sted ved adskillige andre Skoler[1]). Den Andagtsøvelse, hvormed om Aftenen eller rettere sagt om Eftermiddagen Arbeidet sluttede, burde for længe siden have været afskaffet. Paa den Tid af Dagen var Ungdommen af mere end een Grund ikke i en dertil passende Stemning, og den gav ikke sjelden, især naar i de korte Dage af Vinteren Skumringen var indtraadt, Anledning til Udbrud af Kaadhed, der aldeles maatte tilintetgjøre dens Øiemed.

---

[1]) I Forordn. af 1775 hedder det blot: »Skolegangen skal herefter ligesom hidtil begyndes hver Dag i alle Classer under den dybeste Ærbødighed med Bøn og Lovsang, og derefter læses et Capitel af den hellige Skrift, Alt paa Dansk.« I Forordn. af 1739 var allerede givet samme Forskrift, men det hjalp ikke; den latinske Andagt maatte absolut conserveres. Da ved Reformen 1806 hver Classe fik sit eget Læseværelse, ophørte aldeles disse Andagtsøvelser, men bleve af mig som Rector i Aaret 1840 igjen indførte, dog med den Indskrænkning, at kun om Morgenen, før Læsningen begyndte, nogle Psalmevers bleve afsungne. Dertil benyttedes især de af Digteren Ingemann til samme Brug i Sorø Academies Skole forfattede Morgenpsalmer. Disciplene forsamlede sig da i de to øverste Classeværelser, der ved Dør og Vinduer stode i Forbindelse. Da Skolen ved den nye Bygnings Opførelse i 1848 fik en Solennitetssal, hvori alle Disciple kunde samles, blev denne dertil benyttet.

Ved den daglige Underviisning brugtes ingen Charakterer, og ingen Dagbog holdtes. Forældrene fik ingen anden Underretning om deres Sønners Flid og Fremgang end den, de leilighedsviis kunde indhente hos Lærerne eller slutte sig til af den aarlige Omflytning, og begge disse Kilder vare ofte upaalidelige. Hørerne indgave, jeg troer hvert Qvartal, til Rector Conduitlister over deres Disciple, affattede i største Korthed. Den forskjellige Grad af Duelighed, Flid og Sædelighed betegnedes med b o: *bene* eller bb eller bbb; nedad ved *mediocriter* og *male*. I de daglige Charakterers Sted traadte da Irettesættelser og undertiden tørre Hug, der dog til min Tid meget vare komne af Brug og, saavidt jeg mindes, i Mesterlectien aldrig bleve anvendte.

Uagtet Lærefagenes Antal, som ovenfor angivet, var meget indskrænket i Sammenligning med det nuværende, var dog den Tid, der kunde anvendes til ethvert Fag, knap nok afmaalt. Dette havde sin Grund deels i de mange enkelte hele eller halve Feriedage, deels i Lærernes og Disciplenes Sangopvartning saavel i Kirken som paa Kirkegaardene, hvilke sidste dog, forsaavidt til Lykke, laae i Byen. De aarlige Ferier vare omtrent de samme som nu, Paaske-, Pindse- og Juleferien noget længere, men Sommerferien kun 14 Dage. Hertil kom St. Hansdag og 2 enkelte Markedsdage (det store St. Olufs Marked faldt sammen med Sommerferien). Men Sangopvartningen medtog mange enkelte Dage; saaledes Landemodedagen og de Dage, da der holdtes Præsteordination. Hver Torsdag Eftermiddag var der Skriftemaal, hver Fredag Formiddag Communion. Hertil kom endnu Fasteprædikener, Bryllupper, Barnedaab og Ligbegjængelser. Hver Løverdag Eftermiddag var i Medhold af Loven fri, Onsdag Eftermiddag ligesaa,

men imod Loven, som bød, at Læreren da skulde «catechisere for deres Disciple.» Men med disse Ferier lod man sig dog endnu ikke nøie; thi efter meget indstændig eller endog paatrængende Begjering blev der undertiden Mandag eller Torsdag Eftermiddag givet Frihed.

Ved Sangopvartningen vare Disciplene fordeelte mellem Byens tvende Kirker. Til Domkirken hørte Mesterlectien samt 5te og 3die Lectie, til Fruekirke 4de og 2den Lectie. De to øverste Hørere vare Chorsdegne og forestode Sangen, det vil sige lode Disciplene synge, hver i sin Kirke; men samtlige Lærere vare forpligtede til ved Søndagsgudstjenesten at være tilstede, Rector og Conrector dog kun vexelviis ved Høimesse eller Aftensang i Domkirken.

Paa Søn- og Festdagene mødte Lærere og Disciple i betimelig Tid, før der ringedes sammen i Kirkerne[1]). For Lærerne var der nederst i Domkirkens Chor ved Korsgangen anbragt tvende Degnestole, een paa hver Side, og lignende Indretninger fandtes ogsaa i Fruekirke. I Domkirken havde Mesterlectianerne en ophøiet Plads i de paa begge Sider værende Kanikestole og de to lavere Classer en beskednere paa nogle nedenfor staaende Bænke. Naar Biskoppen ventedes at ville komme i Kirken, stod Graveren ved den Dør, der vendte ud mod Bispegaarden, og aabnede ved hans Ankomst begge Fløidørene for ham[2]). Saasnart

---

[1]) Efter Forordn. af 1775 skulde Lærere og Disciple hver Søn- og Festdag, saasnart det ringede første Gang, samles i Skolen, for der at holde Bøn samt læse et Capitel i Bibelen, og siden følges ad til Kirkerne, Disciplene Par og Par, hver Hører bag efter sin Classe og Rector med Conrector tilsidst; men denne Andagt og Procession var før min Skoletid her afskaffet.

[2]) Ved denne Leilighed forefaldt engang, som jeg har ladet mig fortælle, følgende Pudseerlighed. Da Biskoppen gik forbi Graveren, hilsede denne ham med følgende Ord: Salve reverendum dominum

dette hørtes i Choret, var det Vedtægt, at alle Lærere og Disciple reiste sig og hilsede ham bukkende, idet han gik forbi. Psalmesangen og Responsorierne udførtes ret smukt i Domkirken, hvor i det Hele Alt gik sømmeligt til, men dette var ikke altid Tilfældet i Fruekirke, hvor den daværende Chorsdegn, Høreren Hr. Arendahl, under Prædikenen sædvanlig faldt i en sød Søvn, medens Disciplene paa forskjellige Maader tilkjendegave, at de vare lysvaagne.

Da man formedelst Domkirkens Størrelse fra Choret af aldeles ikke kan forstaae Prædiken, gik Lærere og Disciple, saasnart denne begyndte, ned i den nordre Sidegang ligeoverfor Prædikestolen, hvor Lærerne havde en lukket Stol, og hvor Disciplene da skulde sidde paa de udenfor staaende Bænke eller staae i Gangene [1]); men saasnart Lærerne vare komne ind i deres Stol, var det Skik, at Mesterlectianerne i al Stilhed efterhaanden listede sig ud paa Kirkegaarden, hvor de tilbragte Tiden, som de bedst kunde. Dørvogtersken maatte da underrette dem om, naar Præsten havde sagt Amen, hvorpaa de da gik ind og sluttede sig under Opgangen til Choret forsigtigt til de øvrige. Det gik da her som sædvanligt: de smaa Fluer bleve fangne, de store vidste at gjennembryde Lovens Net. Denne Adfærd kan vel ikke retfærdiggjøres, men dog undskyldes; thi hver Søndag at skulle høre to lange Prædikener, paa Fest-

---

Episcopum! Tak, min Kjære, sagde Biskoppen, men hvorfor in accusativo? Fordi De er det værd, Deres Høiærværdighed! lød Svaret.

[1]) I gamle Dage havde Disciplene under Prædikenen havt en i visse Maader mere ufordeelagtig Plads. De sad nemlig i den modsatte Sidegang bagved Prædikestolen, hvor Stolestaderne ved de mange latiniserede Navne, som deri ere udskaarne, bære Vidne om, hvilket Folkefærd der har efterladt sig disse Mindesmærker.

dagene endog tre, hver Fredag een og i Fasten een hver Onsdag, var dog mere end man med Billighed kunde forlange af den Alder. De smaa Fluer sad da der paa Bænkene, betragtede Epitaphierne og de derpaa malede Præster med store Pibekraver og lange Skjæg og hørte maaskee undertiden et Par Ord af Prædiken. Om Vinteren frøs de gudsjammerligt; thi man maatte møde i korte sorte Klæder, ligesom det overhovedet dengang var sjeldent, at Drenge gik med Overfrakke. Alligevel synes dette ikke at have havt skadelig Indflydelse paa Sundheden; thi i de 6 Aar, jeg gik i Skolen, døde ingen Discipel, og Sygdomstilfælde vare sjeldnere end nuomstunder. Naar Gudstjenesten var tilende, gik Lærere og Disciple over til Skolen, hvor der skulde prøves, hvorvidt man havde været en opmærksom Tilhører, hvilket under saadanne Omstændigheder var en meget betænkelig Sag, og Prøven havde da ogsaa, som man kunde vente, et ynkeligt Udfald. Dog maa jeg tilføie, at der ved denne Leilighed ikke af nogen Lærer blev anvendt Prygl, hvilket Arbeide man vel ogsaa paa den Dag med Rette har betragtet som Helligbrøde. Da imidlertid Lærerne formodentlig vare ligesaa kjede som Disciplene af denne Catechisation, blev den ofte undladt og forsvandt mod Enden af Tidsrummet aldeles. Alle disse Bestemmelser vare vistnok i sin Tid givne i den bedste Hensigt, for at «vænne Disciplene til Gudfrygtighed»; men de naaede rigtignok ikke deres Øiemed.

Alligevel skal det dog dermed ikke være sagt, at denne idelige Kirkegang, trods alle dens Besværligheder og de ubillige Fordringer, som derved stilledes ikke blot til de ældre, men ogsaa til de yngre og yngste Disciple, for Alle var aldeles uden gavnlig Frugt. Prædiken hørte man vel i Regelen ikke; men endskjøndt denne i en protestantisk Menighed

udgjør den vigtigste Deel af Gudstjenesten og er ligesom det Hovedparti, hvorom de øvrige Dele understøttende og oplivende ordne sig, er der dog, især i en stor og ved sin Ælde ærværdig Kirke Meget, der kan tiltale det ungdommelige Gemyt og efterlade et Indtryk, der ikke let i Fremtiden udslettes. Disse stærke og høie Mure, der have trodset Aarhundreder, disse opadstræbende Piller og dristige Hvælvinger, under hvilke saa mangfoldige Slægter have forsamlet sig til fælles Andagt, have ogsaa deres tause Sprog. Og nu den høitidelige Choralsang, ledsaget af de gjennem det vide Rum strømmende Orgeltoner. Den Guldberg-Harboeske Psalmebog, der dengang brugtes i Kjøbstæderne, havde mellem mange maadelige saavel gamle som nye Psalmer dog ogsaa bevaret en Deel af de ældre Psalmedigteres bedste Arbeider, der nu i en renere Sprogform ere optagne i den nyeste Psalmebog, og hvergang jeg siden i Kirken hører disse, er det som en kjær Vens Stemme lød til mig fra de svundne Dage.

Den besværligste Deel af Sangopvartningen var dog om Vinteren den, der fandt Sted ved Ligbegjængelser. Man kunde forlange hele Skolen eller den halve eller blot 2 Classer; og herefter rettede Betalingen sig. Lærerne og Disciplene maatte betimelig møde paa Kirkegaarden, ved hvis Indgang de modtoge Ligfølget og ledsagede det under Psalmesang til Graven. De gamle Ligprædikener vare dengang gaaede af Brug, og kun ved høitstaaende og fornemme Personers Bisættelse i Kirken holdtes der Taler ved Kisten. Paa Kirkegaarden taltes kun nogle faa Ord, og derpaa gik Skolen foran Følget til Kirkegaardsporten under Afsyngelse af Psalmen: O kjære Sjæl, frygt aldrig meer. Denne Skik, at afsynge Psalmer, hvori de nærmest Vedkommende ikke kunde deeltage, brugtes ved flere Leiligheder; man sang

jo ogsaa Psalmer, medens Menigheden gik tiloffers og hele Forsamlingen derfor var i en urolig Bevægelse.

Paa de høie Festdage blev der, afvexlende i Domkirken og Fruekirke, opført Kirkemusik, hvorved Syngepartierne under Cantorens Veiledning udførtes ved et Udvalg af Skolens Disciple, som ansaaes for dertil at være bedst begavede og derfor hos Cantoren nøde speciel Underviisning. At høre til disse, hvis Antal var, som jeg troer, 12—16, kaldtes «at være ved Sangen.» [1])

Mindst besværlig var Sangopvartningen ved Stuebryllupper, som dengang hyppig fandt Sted i de fornemme og rigere Huse; men den havde dog ogsaa, afseet fra Tabet af Tid, sine særlige Misligheder. Den udførtes kun ved de Disciple, der, som anført, «vare ved Sangen». Vi mødte da i Husets forreste Værelse (i Kjøbmandshuse sædvanlig i den saakaldte Kjølstue), hvor de indbudne Gjæster af Mandkjønnet, før Høitideligheden begyndte, gik omkring og passiarede med lange Kridtpiber i Munden, medens Damerne i stiveste Stads sad i Værelset indenfor eller Storstuen. Vi sang et Par Vers før og et Par Vers efter Vielsen. Saasnart Høitideligheden var endt, bleve Disciplene henviste til et eget Værelse, og nu kom det Mislige ved Sagen. Her stod nemlig et dækket Bord med Kager og Viin i Overflod. Der kunde vel ikke ventes Andet, end at der i en Forsamling af unge Mennesker og Drenge, der her vare aldeles overladte til sig selv (Cantoren, dengang een af Skolens Lærere, var, som jeg troer, sædvanlig indbuden til Bryllups-

[1]) Disse udvalgte Sangere vare saaledes Efterfølgere af de i ældre Tider saakaldte Davidici eller Davidsdegne, der med deres David o: Davids Psalmer paa hellige Aftener og ved andre Leiligheder gik omkring i Byerne og ved at synge for Dørene indsamlede Almisser.

gildet) kunde blive offret vel rigelig til Fader Lyæus; men jeg maa dog bevidne, at de Store i Almindelighed vaagede over de Smaa, og hændtes det end en sjelden Gang, at een eller anden havde nydt noget Mere, end hans unge Hoved kunde taale, blev han omhyggelig ledsaget hjem. God og gavnlig var dog denne Skik ikke; og Sagen kunde blive endnu mere betænkelig, naar, som jeg erindrer engang var Tilfældet, to Stuebryllupper bleve holdte paa een Aften.

I Forbindelse med Sangopvartningen stode ogsaa nogle særegne Embedsposter, der beklædtes af visse dertil af Rector udnævnte Disciple, som derfor nøde Godtgjørelse. Een af Mesterlectien havde den Forretning i Domkirken hver Torsdag før Skriftemaalet i Chorsdøren at oplæse een af Davids Psalmer samt en Skriftebøn; en Anden udførte det Samme i Fruekirke. En Tredie var Degn til Landsbyen Aaby, der var Annex til Frue Sogn, og derfor nød visse af Degnekaldets Indkomster. Dette var ved denne Skole den sidste Levning af de saakaldte «Løbedegne», der i ældre Tider havde besørget Degneforretningerne endog i temmelig langt fraliggende Landsogne. En Fjerde var Notarius eller, som han kaldtes, «Skriver i Kirken» til Forskjel fra den ovenfor omtalte Skriver ɔ: Skrivelærer i Skolen. Notarens Forretning bestod i at optegne de Disciple, der ved de gudstjenstlige Handlinger kom for silde eller aldeles udebleve eller opførte sig paa en usømmelig Maade[1]). Med det Sidste befattede han sig dog til min Tid ikke, hvilket

---

[1]) I St. Birgittas Capel i Roeskilde Domkirke var fordum, efter Behrmanns Beskrivelse S. 54, Djævelen malet paa Hvælvingen, med en lang Pergamentsliste i Haanden, hvorpaa der stod:

Scribo tardantes vanaqve loquendo vagantes.

Det er ikke usandsynligt, at det vistnok ældgamle Skolefiskalat har givet Maleren Motivet til denne Fremstilling.

gjorde hans Fiskalembede mindre forhadt. Det syntes da ogsaa overflødigt, da saadant Opsyn bedst kunde besørges af de tilstedeværende Lærere. For de nævnte Forseelser var der fastsat forskjellige Mulkter, 2, 4, 6 Sk. efter Brødens Størrelse, hvilke bleve afkortede i de Disciplene tillagte Chorspenge. Hver Løverdagmiddag gik Rector, ledsaget af Notarius, gjennem hele Skolen og oplæste den af ham indgivne Liste. Havde den angivne Discipel ikke Noget at invende, nikkede han blot; men i modsat Tilfælde blev Notarius tilkaldt og Sagen yderligere undersøgt og afgjort [1]). Af Skolens tredie eller næstnederste Classe blev hvert Aar een Discipel udnævnt til «Orgelmesterdreng». Benævnelsen var ikke synderlig hæderlig, men Embedets Forretninger vare ogsaa meget simple. Han skulde nemlig paa Orgelet skrive ligesaa mange Kridtstreger, som der vare Vers i Psalmen, og staaende ved Siden af Organisten udviske een Streg efter den anden, for at der ikke skulde tages feil af Versenes Antal. Forfatteren har selv beklædt dette Embede, der ikke var lønnet, men dog havde adskillige Behageligheder. Man kunde nemlig under Prædiken, der desuden fra Orgelet aldeles ikke kunde forstaaes, efter Behag gaae omkring, nyde det imponerende Prospect gjennem det store Midterskib til Alteret i den fjerne Baggrund eller i Vaabenhuset betragte Marmorbillederne i det constantinske Gravcapel. Af Organisten fik man desuden en lille Nyaars- og Markedsgave [2]). En lille Biforretning havde

---

[1]) Saa lemfældigt slap Synderen ikke i ældre Tider. Endnu i Forordn. af 1775 anføres Gudstjenestens Forsømmelse mellem de skammelige Laster, der medførte Straf paa Kroppen og Tabet af Beneficier.

[2]) I Aalborg Skole var dette Embede mere anseeligt og indbringende. J. H. Tauber, der fra 1756 gik i denne Skole, be-

af og til en Discipel ved Dødsfald i jevne borgerlige Huse. Han antoges da til at gaae omkring til den Afdødes Slægt og Venner for, som det kaldtes, «at lade vide», hvilket da udførtes i sædvanlig Bedemandsstiil. Herfor erholdt han en lille Douceur.

Alle Disciple, der vilde have Deel i Stipendier og Chorspenge, og det vilde de eller deres Forældre næsten altid, vare ogsaa forpligtede til at tage Deel i Sangopvartningen uden Hensyn til, om de dertil vare begavede eller ikke. I sidste Tilfælde figurerede de blot i Kirken «sub conditione præclusi et perpetui silentii», hvilket Vilkaar de da ogsaa i Regelen holdt sig efterretlige. Enkelte formuende Forældre forlangte dog deres Sønner fritagne for Kirketjenesten, og disse fik da heller ikke Stipendier; men fri Underviisning havde Alle. Den Godtgjørelse, Disciplene fik for deres meget besværlige Tjeneste, var temmelig ringe, i de laveste Classer 10 à 12 Rd. aarlig, og kunde i Mesterlectien kun stige til 30 Rd. Dog kom hertil de enkelte Disciples Embedsindtægter samt nogle mindre Stipendier, der i Almindelighed tillagdes Dimittenderne. Oplagspenge kjendtes ikke. Chorspengene udbetaltes aarlig paa St. Thomædag umiddelbart før Juleferien. Dette var da i dobbelt Henseende en Glædesdag og en «Kringledag».

I September Maaned afholdtes den aarlige offentlige Examen, hvortil Byens geistlige og verdslige Embedsmænd saavelsom andre Honoratiores ved to Disciple bleve ind-

---

retter, at han i det sidste Aar af sin Skoletid beklædte det, men maatte da tillige næst efter Klokkeren gaae med Tavlen. Hans samtlige Indtægter herfor i dette Aar udgjorde 12 Rd. (Uddrag af hans Autobiographi v. Adjunct D. H. Wulff i Dansk Maanedsskrift for 1863. 1 B. 6 H.)

budne; dog mødte sædvanlig kun Geistligheden. I Forordningen var der paalagt Stiftamtmanden og Biskoppen, saavidt deres Tid tillod det, at overvære Examen; men i min Skoletid kom kun den Sidstnævnte. Hver Morgen Kl. 8 begyndte i Overværelse af Rector og Conrector Examen i en af Underskolens 4 Classer og fortsattes til Kl. 10. Henved denne Tid blev en Discipel udstillet paa Forpost i den lige over for Skolen værende Kirkerist for at iagttage, naar Biskoppen forlod Bispegaarden. Saasnart dette var anmeldt, afbrødes øieblikkelig Examinationen; Rector og Conrector modtoge da Biskoppen i Corridoren og ledsagede ham op i Mesterlectien, i hvis Examen alene han tog Deel, og hvor der da examineredes til Kl. 12. Om Eftermiddagen begyndtes der igjen med de lavere Classer, og naar Biskoppen Kl. 4 indfandt sig, flyttedes atter Scenen til Mesterlectien. Den daværende Biskop, Hector Frederik Janson, var en hoi Mand med et imponerende Udvortes, og jeg mindes endnu klart, med hvilken dyb Ærefrygt vi i Underskolen betragtede ham, der havde en særegen svingende eller svaiende Gang, naar han, altid i fuld Ornat, gik forbi os til Mesterlectien. Naar den mundtlige Examen var endt, skreve alle Classer paa een Gang en latinsk Stiil, der var den eneste skriftlige Prøve. Hverken for denne eller de mundtlige Præstationer gaves Characterer; dog formoder jeg, at Rector og Conrector have gjort sig nogle Optegnelser til Veiledning ved Bestemmelsen af Opflytningen. Ved denne gik man ikke strengt tilværks, og der opflyttedes ikke sjelden Disciple, der siden befandtes at have været umodne, og som derfor enten maatte forlade Skolen eller, om de fra Classe til Classe slæbte sig igjennem og slap nogenlunde heelskindede gjennem Examen artiums Skjersild,

til Slutning bleve maadelige Studenter[1]). Opflytningen var ikke forbunden med nogen Høitidelighed. Rector gik igjennem Skolen og anviste enhver sin Plads, som han da strax indtog. Den, der blev opflyttet til Mesterlectien, fik derved Ret til i Kirken og ved alle høitidelige Leiligheder at bære en smal sort Rygkappe, der ogsaa bares af Kirkernes Alterdegne. Denne Embedsprydelse blev naturligviis med stor Fornøielse anlagt, og man var ikke lidet stolt af ved et saadant synligt Tegn at kunne godtgjøre sin Rang som Mesterlectianer.

Det er noksom bekjendt, at Disciplinen i de lærde Skoler ikke blot i de første Aarhundreder efter Reformationen, men lige ned til mod Slutningen af det attende, blev haandhævet med overordentlig Strenghed, ja endog Grusomhed. Dette fremgaaer af alle de af den Tids Skolelove, som endnu ere tilbage, blandt hvilke dog de viborgske af 1604, hvis første Afdeling havde Overskriften: Jus virgarum, bære Prisen for alle de øvrige. Deri var, som Nyerup i hans Skolehistorie siger, «det lede Prygleri bragt i ordentligt System.» «Og dog», tilføier han, «er det i sig selv mindre at undres over, at den Tids haardføre Karles ryggesløse Sæder maatte tæmmes ved streng Disciplin, end at slig umaadelig Banken og Slaaen, ofte for de mindste Bagateller, har kunnet vedvare lige ned til mod Slutningen

[1]) En Discipel af Mesterlectien havde saaledes over eet Aar læst Hebraisk, da det engang heldigviis blev opdaget, at han ikke kjendte Bogstaverne. En tjenstvillig Sidemand havde hver Dag tilhvisket ham det Nødvendigste. Han gik da tilsøes og kom saaledes i sit rette Element. — Til Tjeneste for saadanne Hebræere havdes ogsaa haandskrevne Analyser, hvori de hebraiske Ord til større Beqvemmelighed vare skrevne med latinske Bogstaver og Ramsen efter Dantzius tilføiet. Saadanne kunde da, lagte ved Siden af Genesis, gjøre god Nytte.

af det 18de Aarhundrede og det selv i de bedste Skoler, hvor endog de dueligste Skolelærere ikke kunne siges frie for at have været Skoletyranner.» At denne grusomme Skoletugt, der i gamle Dage var almindelig, ikke blot hos os, men ogsaa i Sverige og Tydskland[1]), i Aarhuus Skole har hersket og vedligeholdt sig ligesaa længe som andensteds, er ikke mere, end man kunde vente. Saa vidt mig bekjendt, er dog for denne Skoles Vedkommende fra den ældre Tid intet saadant Strafferegleme nt opbevaret, som man har fra andre Skoler. Den ældste Lov af dette Slags, man har, ere de af Biskop Ochsen givne «Leges et statuta» (meddeelte af Tauber i hans Historia schol. cath. arh. S. 95), som, skjøndt de ere befriede for de værste pedantiske og barbariske Bestemmelser, dog truede med strenge Straffe, blandt andre den, der kaldtes at staae Skoleret[2]). Det sidste Exempel paa denne Straf her i Skolen var nok det af Tauber S. 126 anførte, hvilket fandt Sted i Rectoren Professor Jens Worms Tid, altsaa mellem 1745 og 1775, og, som Tauber siger, anvendtes for at befrie et ungt Menneske, der havde gjort sig skyldig i Tyveri, fra de borgerlige Loves Straf. Et andet og noget sildigere Exempel paa, at en Discipel havde gjort sig skyldig i samme Forbrydelse, havde dog ikke samme Straf til Følge. Sagens Beskaffenhed er udførligt

---

[1]) Prof. Henrichsens Bidrag til Skoletugtens Historie i Norden, Skoleprogram for 1853.

[2]) Det hedder saaledes her: Discipuli inferiorum classium in instanti acrioribus verbis et verberibus ob petulantiam coerceantur ab Hebdomadario vel Collegarum alio, qvi adfuerit. Si absente Rectore vel Conrectore petulantius se gesserint discipuli supremæ classis, post unam alteramve seriam Hebdomadarii vel alius Collegæ admonitionem, exuto thorace, pænas gravissimas humeris luant, vel alio pro gravitate delicti supplicio magis pudendo afficiantur.

optegnet i et Document, der findes i Skolens Archiv. Disciplen, der logerede i Rectorens Huus, havde der og andensteds i et ikke langt Tidsrum begaaet en Mængde Tyverier, der hver Gang bleve opdagede og hver Gang straffede med stigende Haardhed (dog inter privatos parietes,), uden at det kunde lykkes hos ham at udrydde den ligesom medfødte Drift til at forgribe sig paa Andres Eiendom. Han blev da omsider udmeldt af Skolen, og det lykkedes, formodentlig ved Familieforbindelser, at faae ham optaget i Ribe Skole, hvor han under de nye Forhold maa antages at have bekjæmpet sin onde Tilbøielighed; thi han blev siden derfra dimitteret og døde som Præst i Ribe Stift.

Først i de to sidste Decennier af det 18de Aarhundrede blev i vore Skoler ved den stigende Oplysning Fortidens strenge Optugtelse efterhaanden formildet, og var den end ved Begyndelsen af det 19de ikke aldeles forsvunden, saa vare dog de Levninger deraf, der endnu vare tilbage, mere en Følge af enkelte Læreres Tilbøieligheder og Luner end af de Principer, der i Skolens Bestyrelse endnu gjorde sig gjældende. Forsømmelse af Kirketjenesten blev, som anført, afsonet med Mulkt, og kun grove Forseelser bleve, efter Rectors Kjendelse, straffede med et vist Antal af Haandtager d. e. Slag i Haanden med den tykke Ende af Riset, som Høreren da offentlig i Skolen maatte tildele Delinqventen; men det var dog meget sjeldent, at Nogen led denne Straf, og i Mesterlectien blev den til min Tid aldrig anvendt. Derimod vare Disciplene til daglig Brug saa temmelig overladte til Lærernes Vilkaarlighed; men til Ære for de fleste af dem maa det siges, at de nødig og kun i Tilfælde af trodsig og slet Opførsel benyttede den dem indrømmede Strafferet, og egentlig var der til den Tid kun een Lærer, Fjerdelectiehøreren Arendahl, der gjen-

nem hele sin lange Embedstid holdt fast paa det gamle System og ufortrøden, skjøndt med ringe Frugt, strøbte at indbanke sine Disciple Kjærlighed til Viisdom og Dyd. Ikke mange Aar tidligere havde, som Sagnet gik, Tilstanden været en Deel værre. Man fortalte endnu til min Tid om en for ikke længe tilbage afgaaet Lærer, der havde faaet Øgenavnet «Smeden», fordi han daglig hamrede paa sine Disciple.

Nu skal det ikke negtes, at streng Tugt til en vis Grad knnde være fornøden. Den frie Underviisning, forbunden med Udsigt til Stipendier og anden offentlig og privat Understøttelse, lokkede en Deel Forældre af de lavere Stænder til at sætte deres ofte uvorne og slet opdragne Sønner i Skolen; og skjøndt flere af disse siden i Embeds- og andre Livsstillinger have viist sig som dygtige og retskafne Mænd, vare de dog i deres Raahedstilstand høist ubehagelige, og jeg tvivler meget om, at venlige Formaninger alene vilde have havt en ønskelig Forbedring til Følge. Det var dog heller ikke dengang, ligesaa lidt som nu, altid Tilfældet, at vanartige og sletopdragne Drenge netop hørte til de lavere Classer i Samfundet.

Af det Tyranni, der i gamle Dage af de ældre Disciple udøvedes mod de yngre, den saakaldte Pennalisme, var der endnu til den Tid adskillige Levninger tilbage. Mesterlectianerne benyttede sig ikke sjelden af de yngre Disciple til at gaae Ærinder for sig eller ved Underviisningens Ophør til at bære deres Bøger hjem, naar de selv ikke gad eller havde Ærinde andensteds. Ogsaa haandthævede de endnu af og til den gamle usurperede Ret til at revse de yngre Disciple, naar disse efter deres Mening havde forseet sig. Ihvor ulovlig end denne Anmasselse var, maa det dog indrømmes, at Tugtelsen som oftest var velfortjent og saa-

ledes var et ikke aldeles forkasteligt Supplement til Opsynet med Disciplene, der udenfor Skoletiden saagodtsom aldeles manglede. Denne de Ældres tiltagne Myndighed over de Yngre og den vilkaarlige Behandling af disse, de tillode sig, havde tidligere i flere Skoler oversteget alle Grændser. Jeg har selv kjendt en særdeles agtværdig Mand, der i sin Ungdom havde gaaet i Roeskilde Skole og aldrig uden Harme kunde omtale de Mishandlinger, han i sin Skoletid af de ældre Disciple havde maattet døie. «Nu sidde de», sagde han, «her omkring i Landet som Præster og Provster og kunne gjerne være blevne brave og dygtige Mænd; men dengang vare de nogle Slyngler.»

En anden besværlig Byrde, som i ældre Tider hvilede paa Disciplene, var ogsaa den, at de maatte opvarte Lærerne og for dem udføre adskillige ofte meget upassende Forretninger. Af J. H. Taubers ovenfor citerede Autobiographi sees det, at Disciplene i Aalborg Skole til hans Tid maatte skifteviis opvarte deres Hørere, koge Thevand, børste Støvler og Klæder, hente Vand, gaae Byærinder o. s. v. Den for en Deel Aar siden afdøde Pastor Hornsyld, der i nogle Aar efter sin Entledigelse levede i Aarhuus, har fortalt mig, at han som Discipel i Horsens Skole ligeledes maatte opvarte een af Hørerne, tidlig om Morgenen vække ham, lægge Ild i hans Kakkelovn, gaae ham tilhaande ved hans Paaklædning m. m. En anden Mand fra en endnu ældre Tid fortalte, at han, da han som Discipel i en fyensk Skole logerede hos en gift Hører, af dennes Kone blev brugt til at udføre adskillige huuslige Forretninger. Engang gik det endog saa vidt, at Madammen bandt et Forklæde om ham og paalagde ham at bære Tørv op fra en paa Gaden holdende Vogn, hvilken Ydmygelse gik ham meget nær til Hjerte. Dette Uvæsen var til min Tid i Aarhuus Skole næsten

ganske forsvundet, og kun een Lærer, den i alt Saadant conservative Fjerdelectiehører, holdt sig endnu til den gamle Sædvane og benyttede Disciplene til at gaae Byærinder, hente Spise- og Drikkevarer etc. Det var især Duxen, til hvem saadanne Arbeider bleve betroede, og at det ikke var tilraadeligt at besørge dem skjødesløst, veed Forfatteren af egen Erfaring. Kun een af de Forretninger, man for ham havde at udføre, var ret behagelig. Den bestod nemlig i at nedplukke Frugten af de ham i Skolehaven tilhørende Æble- og Kirsebærtræer, forsaavidt de endnu vare tilstede; thi det var ikke blot Himmelens Fugle, der gjorde ødelæggende Indfald paa hans Enemærker.

Med al den Formildelse i Tilstanden, som den stigende Cultur havde medført, hvilede der dog saaledes endnu et temmelig haardt Tryk paa Disciplenes Skuldre, og skjøndt der formedelst Lærefagenes indskrænkede Antal ikke kunde være Tale om nogen aandelig Overanstrengelse, var der dog mange Besværligheder at bære og mange Ubehageligheder at døie. Men det ungdommelige Gemyt er elastisk og lader sig ikke saa let for Alvor nedtrykke eller gjemmer længe paa Sorgen. Legene i Skolegaarden gik fortræffeligt, og Boldspillet var ikke kostbart, da Vinduerne i Skolebygningen, der dengang kun havde eet Stokværk, vare dækkede ved den bekjendte Række af Lindetræer, der ved Skolens Ombyggelse i Aaret 1848 af Nødvendighed maatte fældes, men hvortil jeg ikke kunde udholde at være Øienvidne. Det største Uheld, der ved denne Leg kunde indtræffe, var, at en Bold kunde bane sig Vei gjennem en Rude i Rectorgaarden, som dengang blev beboet af Regimentschefen v. Lepell; men denne gamle mecklenborgske Herre, der ellers var stiv og alvorlig nok, viste sig i saadant Tilfælde meget lemfældig og tog sig det ikke videre

nær, naar kun Ruden strax igjen blev indsat. Boldspillet var det almindeligste, men afvexlede dog undertiden periodisk med «Balderone» og andre Lege, der undertiden kunde blive voldsomme og farlige nok. Opkomne Uenigheder udartede ikke saa sjelden mellem de yngre Disciple til Haandgribeligheder, hvorved der sædvanlig af Tilskuerne sluttedes en Kreds om de kjæmpende Parter, der saaledes fik Lov til efter Hjertenslyst at kjøle deres Harme, hvorved der dog droges Omsorg for, at ved saadan Holmgang Alt gik ærligt til og at Sagen ikke dreves altfor vidt. Blodige Næser kunde der undertiden vanke, men mærkeligt nok er det, at uagtet Mangelen paa Opsyn med Disciplene udenfor Læsetimerne, i den Tid jeg gik i Skolen, Ingen kom alvorligt til Skade.

Udenfor Skoletiden og Skolegaarden vare Disciplenes Morskaber i Almindelighed meget simple og fordringslose. Man seilede i Baade og stundum i de farlige Knubskibe opad Aaen til Aaby for at spise tyk Melk eller vel endog Faaremelk, og fortsatte af og til Seiladsen ind i Brabrand Sø til Brabrand og Aarslev, paa hvilket sidste Sted man hos Botanikeren, den gamle venlige Pastor Assens, hvis Søn dengang gik i Skolen, fandt en god Modtagelse. Om Vinteren dreves Skøiteløben paa Mølledammen, og om Sommeren tumlede man sig i de nærliggende Skove, især i Riisskov, der dengang endnu saa temmelig laa i Naturtilstanden og ikke blev meget besøgt af Byens Indvaanere, der endnu ikke satte stor Priis paa Bevægelse i den frie Luft. Med Skoleballer var der gjort en, dog meget beskeden Begyndelse. De holdtes i et eller andet Privathuus, og kun et Mindretal af Disciplene, men ingen af Lærerne deeltoge deri. Da der i Aarhuus dengang, som i de fleste større Provindsbyer, var blevet oprettet et dramatisk Selskab (i

daglig Tale kaldet Dramatikken), fremkaldte dette naturligviis hos Disciplene Lyst til ogsaa at fremtræde paa Bræderne. Skuepladsen var da et nogenlunde rummeligt Værelse eller et ledigt staaende Kornloft. Scenens Construction var meget primitiv og Præstationerne i Regelen ikke bedre, end man kunde vente. Forestillingerne, der naturligviis gaves gratis, bivaanedes dog med Fornøielse især af Byens unge Damer, og saavel Kunstnerne som Tilskuere og Tilskuerinder vare veltilfredse med Udførelsen. Disse dramatiske Foretagender vare ikke tilladte, men heller ikke strengt forbudne, og naar de undertiden efter længere Tids Mellemrum havde fundet Sted, lode Vedkommende, som de ikke vidste Noget derom.

Ved Aarhundredets Begyndelse bestod Skolens Lærerpersonale af følgende Mænd:

1) Rector Mag. Thure Krarup, født 1739. Han havde selv i sin Ungdom i 2 Aar været Discipel i Skolen, ved hvilken han siden fra 1765 tjente som Hører og Conrector, indtil han 1777 blev beskikket til Rector. Denne Mand besad uden Tvivl grundig, især philologisk Lærdom, hvormed han forbandt utrættelig Arbeidsomhed og stor Samvittighedsfuldhed i Udførelsen af sin Embedsgjerning, og naar Tauber i Skolens Historie siger: *Laudatur in hoc viro animi morumque integritas animusque in discipulos egenos paternus*, kan jeg af egen Erfaring istemme denne vel fortjente Lovtale. Hans Underviisning skulde derfor ogsaa have baaret gode Frugter, dersom han ikke dengang havde savnet den fornødne Kraft til at holde Disciplenes Kaadhed i Ave. I tidligere Dage skal han have havt denne Evne, ja endog som Søn af en ældre Tid været tilbøielig til Strenghed; men i de Aar, jeg gik i Skolen, vare Disciplene voxede ham over Hovedet. Vel vovede ingen enkelt Discipel at trodse

hans Myndighed, og over de lavere Classer herskede han med uindskrænket Magt, forsaavidt han med dem kom i Berørelse; men det er fast utroligt, hvad de samlede Mesterlectianere i Underviisningstimerne turde tillade sig. Engang gik det saa vidt med dette Uvæsen, at han med Taarer i Øinene udbrød: Hvad Ondt har jeg gamle Mand da gjort Dem, at De ville behandle mig paa denne skammelige Maade? Dette gjorde sin Virkning, og der blev Ro for den Dag og maaskee for den næste, men heller ikke længer. Det var dog ikke alle eller engang Fleertallet af Disciplene, der toge virksom Deel i disse Utilbørligheder, der udøvedes af enkelte Spektakelmagere og vistnok mere udsprang af Letsindighed og Kaadhed end af Ondskab eller Lyst til at drille og fortrædige Manden, om hvis Kundskaber og retskafne Charakteer der ikke kunde næres nogen Tvivl. Men Uorden var nu engang bleven Dagens Orden, og med alle sine gode Egenskaber manglede Kr. det rette Greb paa at behandle Ungdommen, lod sig ofte skuffe af dens List og var endnu kun altfor meget hildet i en ældre Tids pædagogiske Vildfarelser. Kunde han have overtalt sig til itide ved alvorlige Foranstaltninger at søge Skolen befriet for nogle af de værste Urostiftere (der fandtes af disse saa vel før som i min Tid Pragtexemplarer), vilde det dog vel have været muligt at gjenoprette Disciplinen; men deels var det ham altid vanskeligt at opdage Ophavsmændene, og deels nænnede han udentvivl ikke at gribe til dette radikale Middel. I Aaret 1805, da Skolereformen nærmede sig, søgte Kr. og erholdt Entledigelse, ved hvilken Leilighed han fik Titel af Professor, og han døde 1808 i en Alder af 69 Aar[1]).

[1]) Et smukt Træk, der paa en umiskjendelig Maade røber hans ædle Sindelag, blev mig engang fortalt af en Mand, der uden at

2. Conrector Jens Stougaard, født 1762 i Landsbyen Rye, hvor hans Fader under tarvelige Kaar ernærede sig og Familie ved Snedkerarbeide. 12 Aar gl. blev han optagen i Skolen af Krarup, der efter Prøven sagde: «Hvem veed, om du ikke engang kan blive min Eftermand.» Som Discipel udmærkede han sig ved Anlæg og Flid, og efter sin Dimission bestod han saavel Artium som anden Examen med Udmærkelse. Efter at han i nogle Aar havde været Horer ved Roeskilde Skole, hvis Rector dengang var den berømte Skolemand J. H. Tauber, blev han 1789 constitueret som Conrector i Aarhuus. Aaret efter underkastede han sig den da indrettede store philologiske Examen, hvorved han erholdt bedste Charakteer, og blev 1791 udnævnt til virkelig Conrector, hvilket Embede han beklædte til 1805, da, efter Krarups Entledigelse, Rektoratet blev ham overdraget. St. var dengang i sin kraftigste Manddomsalder. Han tilhørte den nyere Tid og var fortrolig med de bedre og friere Anskuelser om Opdragelsen og Underviisningen, hvilket ogsaa viste sig i den Maade, hvorpaa han udførte sin Embedsgjerning. Skjøndt han ved Forordningens Bud var tvungen til hvert Aar at gjennemgaae de samme Pensa af Forfatterne, maa jeg dog give ham det Vidnesbyrd, at han stedse med Grundighed og Livlighed forklarede de latinske Pensa, der vare faldne i hans Lod, og oversatte dem i et smukt og korrekt Sprog. I Græsken gik han ikke saaledes tilbunds; men dette Sprog blev da nok ogsaa i de fleste Skoler paa den Tid overfladisk behandlet. St. omgikkes sine Disciple med Venlighed og faderlig Godhed

---

bemærkes af ham havde siddet ved hans sidste Sygeleie. Den Gamle laa og smaasnakkede med sig selv. «Det glæder mig dog virkelig», sagde han, «at det gaaer saa godt med den nye Indretning i Skolen; det havde jeg ikke tænkt mig.»

og var altid beredvillig til ved sin Mellemkomst at udjevne fortrædelige Sager, der ellers kunde være blevne farlige nok for de Paagjeldende. Men han kunde ogsaa blive vred, naar Nogen havde gjort dumme Streger, og holdt da skarpe og undertiden vel lange Straffetaler. Han forstod med Alvor og Kraft at vedligeholde Ro og Orden ved Underviisningen, og i de tre Dage af Ugen, han læste, var det sjeldent, at nogen Discipel i øverste Classe ved Kaadhed i Ord eller Gjerning vovede at forstyrre Opmærksomheden. Det var derfor intet Under, at St. mellem sine Medborgere stod i stor Anseelse og i høi Grad vandt sine Disciples Høiagtelse og Kjærlighed [1]).

3. Femtelectiehøreren Niels Thomsen fra 1781—1804. Denne Mand var ved min Indtrædelse i Skolen i en frem-

---

[1]) Det er ikke blot mig, der siden i en lang Aarrække stod i det behageligste Embedsforhold til denne Mand, der saaledes bedømmer hans Virksomhed. Biskop Grundtvig, som i Aaret 1800 blev dimitteret fra Skolen, har i sin »Saga, Nytaarsgave for 1812«, i Skildringen af sit Ungdomsliv givet ham følgende hæderlige Vidnesbyrd (S. 134):

Gjæve Stougaard! til mig hen
Tidt du saae med ædel Smerte,
Bød som Fader, bad som Ven,
Men selvraadigt var mit Hjerte,
Lukkede sig flux igjen.
Dog, hvordan jeg end mig skabde,
Haabet du dog aldrig tabde.
Dine Ønsker og den Taare,
Hvormed du mig unge Daare
Sagde faderlig Farvel,
De mig rørte, dem jeg gjemte,
Og hvor meget end jeg glemte,
Dem har jeg dog aldrig glemt.
Taaren klar mig staaer i Øie,
Tak, vor Fader, i det Høie!
Stougaard, brave Lærer, Tak!

rykket Alder. Han var et opvakt Hoved, bekjendt for sit tørre Lune, sine morsomme Indfald og det rige Forraad af lystige Historier, hvoraf han var i Besiddelse. I sine bedre Dage kan han maaskee have givet en nogenlunde god Underviisning; men til min Tid var den kun maadelig og kunde ikke være anderledes, da han i nogle Aar havde vænnet sig til ved stimulerende Midler at vække den synkende Aandskraft. Om Formiddagen gik det nogenlunde an; men om Eftermiddagen faldt han sædvanlig efter en lille Times Forløb i en sød Slummer. Bleve Disciplene nu for høirøstede, kunde han vaagne op, og ved saadan Leilighed sagde han engang: Vaagn op og slaa paa dine Drenge! En anden Gang undskyldte han sig med Horatses: operi longo fas est obrepere somnum. Om Sommeren pleiede Disciplene, naar han var falden i Søvn, i Stilhed at liste sig ud og paa Skolebakken at leire sig paa en Græsplet, som dengang der fandtes. Naar han da vaagnede, gik han derom og kaldte dem ind. Han var af Naturen meget godmodig og straffede sjelden sine Disciple med Haandtager, med mindre de havde viist sig meget vanartige. Vare de fattige, paatog han sig gjerne at forskaffe dem Understøttelse hos Byens Borgere. Hver Fastelavns Mandag ventede og fik han tidlig om Morgenen et Besøg af Classens samtlige Disciple. Han laa da i Sengen og yttrede stor Frygt for Fastelavnsriset; men paa Bordet stod et til Disciplenes Antal svarende Forraad af Fastelavnsboller. I den sidste Eftermiddagstime anmodede Disciplene ham undertiden om at fortælle dem Historier. «Aa Snak!» sagde han da først, men lod sig let overtale. «Sæt jer saa nærmere hen til mig», sagde han; og nu var Alt Øre. I Aaret 1804 fik han et apoplektisk Anfald, der efter nogen Tids Forløb nødte ham til at søge om Entledigelse. Han

fik da en lille Pension og tilbragte sine faa øvrige Leveaar etsteds paa Landet i en fast bevidstløs Tilstand. Fred med hans Støv. Jeg har ofte gjenkaldt mig Billedet af den lille halte venlige Mand, der i Grunden vilde Alle vel og var værst mod sig selv[1]).

4. Fjerdelectiehøreren Hans Nicolai Arendahl (1767—1805). Om denne Mand vilde jeg jo gjerne sige noget Godt; men naar jeg har sagt, at han vel i Grunden vilde

---

[1]) En Historie, hvori han spillede Hovedrollen, vil jeg, skjøndt den ikke egentlig vedkommer Skolen som saadan, dog her meddele. Den hører til en ældre Tid, og jeg har den fra min Formand i Rectorembedet. Engang var Thomsen i Besøg hos Apotheker Lystager paa Svaneapotheket. Medens han opholdt sig der, kom en Bonde ind i Apotheket og satte et Net med Uldnøgler fra sig udenfor Disken, hvorpaa han gik bort i andre Ærinder. Apothekeren, der vilde drive Spøg med Bonden, løftede Nettet op over Disken og tog det i Forvaring. Kort efter kom Bonden tilbage og blev meget ilde tilmode, da han savnede sin Eiendom, som han troede var bortstjaalen. Det kan gjerne være, sagde Apothekeren, men derinde i Stuen sidder en Mand, der forstaaer at vise igjen, naar man kan formaae ham dertil; han gjør det ikke gjerne, men du kan jo gjøre et Forsøg. Da Bonden kom ind til Th., saae denne med Opmærksomhed paa ham og sagde strax: Jeg veed nok, hvad du vil. Der er stjaalet et Net med Uldnøgler fra dig, og du vil have, at jeg skal vise dem igjen; men jeg gjør det ikke; gaa din Vei! Bonden lod sig dog ikke afskrække, men søgte ved Bønner at bevæge Th., der endelig lod sig overtale. Gaa om paa Tangen (et lille Stræde, hvortil Apothekerens Bagport gik ud), sagde han, du finder der en Port, hvori Tyven har lagt dine Nøgler. Bonden gik, fandt sit Gods og kom fornøiet tilbage. Nu fortalte man ham, hvorledes det Hele paa en naturlig Maade var gaaet til. Alligevel maa hans Tro paa den sorte Kunst dog ikke derved være bleven rokket; thi næste Torvedag havde en Mængde Bønder fra hans Egn forsamlet sig i Skolegaarden og forlangte med stor Heftighed at faae den Mand i Tale, der kunde vise igjen. Th., der havde aflaaset sin Dør, var i stor Forlegenhed, da endelig min Hjemmelsmand kom til og ved sine Forestillinger bevægede Bondehæren til at ophæve Beleiringen.

sine «Drenge» vel og til den Ende paa sin Viis lede eller drive dem frem paa Veien til Videnskabernes Tempel, saa tør jeg ikke, uden at krænke Sandheden, gaae videre. I 38 Aar var han Lærer i 4de Classe og ønskede aldrig at stige høiere. Hans Kundskabsforraad var meget indskrænket og hans Læregaver lidet heldige. De latinske Pensa, der hørte til Classen, nogle Bøger af Justinus, 3 Comedier af Terents og et Par Bøger af Ovids Breve fra Pontus, gjennemgik han ved Hjelp af Menellius, Sincerus o. A. paa en saadan Maade, at neppe Nogen derved har fattet Kjærlighed til den latinske Literatur. Han er Autor til den mærkværdige Oversættelse af Terentses: Ira amantium amoris est integratio, der af St. Blicher er anvendt i hans Fortælling «Juleferierne» og s. v. lod saaledes: Naar Kattene rives, gjøre de Killinger. Men skjøndt flere af de Træk, hvormed Bl. har udstyret sin Qvintus, aabenbart ere laante fra A., seer man dog strax, at Digteren, der havde gaaet i Randers Skole, har skildret en anden fra ham meget forskjellig Personlighed. Undertiden kunde han under Tydningen komme i Forlegenhed ved et eller andet Sted, og for at vinde Tid til at consulere Anmærkningerne, henvendte han sig da til en Discipel, ligesom for at prøve hans Opmærksomhed, med det Spørgsmaal: Hvor ere vi nu? Engang fik han det Svar: i Noterne, Hr. A. Af Græsk, hvilket Sprog man begyndte paa i hans Classe, læstes nogle Capitler af Joh. Evangelium, og Disciplene tilholdtes at lære Leusdens latinske Verbaloversættelse udenad. I Geographien maatte hos ham kun bruges en ældre Udgave af Sommerfeldts; thi med de Forstyrrelser paa Landkortet, den franske Revolution havde anrettet, vilde han ikke have Noget at skaffe. Øen Ascension, der, som bekjendt, dengang var ubeboet, voldte ham engang noget Hovedbrud,

da en Discipel spurgte ham, hvorledes Indvaanerne der kunde leve, da Øen ikke havde Vand. Har den ikke Vand? spurgte han. Nei, Hr. Arendahl, der staaer paa Kaartet: Insula sine aqua. Efterat han i nogle Minutter havde grundet over Sagen, svarede han: «Dem derom!» — Han var overhovedet ingen Elsker af Nyheder og hadede af sit ganske Hjerte den da levende Hertug af Augustenborg, hvis «Ideer til det lærde Skolevæsens Forbedring» ingenlunde fandt hans Bifald.

I Underviisningstimerne var han sjelden i godt Lune, og der vankede ofte Prygl. Større Forbrydelser straffedes med Haandtager af Riset, som Duxen da hver Gang maatte hente fra hans Værelse. For Dovenskab og mindre Uroligheder vankede der jevnthen Knubs, Rusken i Haaret og andre saadanne Smaating. Hans Tale var til daglig Brug, hvad man kalder «ramjydsk» (pærejydsk) og nærmede sig meget til Bondesproget. Han brugte Pronomen A istedetfor Jeg, sagde I til sine Disciple og Han til Honoratiores. Han havde et stort Forraad af Uqvemsord (Hundesjæl, Hundetunge, Skeisunge m. m. fl.) og forstod at variere sine Irettesættelser efter Omstændighederne. Til en Skomagers Søn hed det: Gaa hjem til jer Faaer og lær at sye Skou![1]) Til en Discipel, der lagde sig efter Musik: «Nei, Jer Knollius kan I ikke; men Fis, Dis, Gis, I Hobogist, det forstaaer I.» En mørkladen Vestindianer ved Navn Winding havde under hvert Øie en Aare, der, naar han kom i Sindsbevægelse, synligt pulserede. Naar A. da under en Irettesættelse bemærkede dette, udbrød han: «Nei see, hvor Dævlen spiller i jer Øun! men a skal misæl nok driv ham ud.» Det lod

[1]) En endnu mere nærgaaende Variation af samme Opfordring anvendtes af en Lærer ved en Naboskole. Den lød saaledes: Gaa hjem til hans Faer og rod paa Møddingen med de andre Sviin!

dog til, at Dæmonen under Besværgelsen blev endnu mere halsstarrig.

Ogsaa A. fik sig om Eftermiddagen sædvanlig en lille Middagsluur. Naar han følte Trangen dertil, sagde han: «Nu kan I læse over paa jere Leiser til imorgen,» og derpaa begyndte samtlige Disciple at læse høit, ligesom fordum i Landsbyskolerne. Saalænge denne Symphoni vedblev, sov han sødt; men blev den pludselig afbrudt, hvilket let kunde skee, vaagnede han op, og da var det ikke godt at være ham nærmest.

At der med alle Ubehageligheder alligevel var nogen Morskab forbunden med denne Underviisning, dog især for Spectatores i de tre øverste Classer, kan ikke negtes. For hans «egne Drenge», paa hvis Bekostning Scenen gaves, var Morskaben selvfølgelig af en blandet Natur, og de klogeste af disse toge sig derfor iagt for ved Dovenskab eller Optøier at fremkalde hans Vrede. Derimod manglede det aldrig paa Drillerier fra de andre Disciples eller som han kaldte dem «Udenveltskneitenes» Side, der tidligere havde nydt Godt og Ondt af hans Underviisning. De fleste af disse Drillerier fortjene ikke videre at omtales; men jeg kan ikke undlade at fortælle een Historie, der passerede nogle Aar før jeg kom ind i Skolen, og er mig meddeelt af min Formand. En Discipel i Mesterlectien kom en Sommermorgen ind i Skolegaarden, og da han saae A. spadsere i Skolehaven og hans Kammerdør staae aaben, fik han Lyst til at see sig om derinde. Paa Bordet stod Noget til Frokost, hvoraf han først nød et Stykke. Derpaa iførte han sig Arendahls Slaabrok og satte hans nylig puddrede Søndagsparyk paa sit Hoved. Paa en Hylde laa et musikalsk Instrument, en saakaldt Fløitedus, som A. i sin Ungdom havde tracteret. Denne greb han, satte sig i Lænestolen

og begyndte at blæse. Saasnart A. hørte de bekjendte Toner, ilede han ind og blev i det første Øieblik noget forskrækket ved Synet af sin Dobbeltgjænger, men styrtede strax over Personen og greb efter hans Haar, hvorved han dog kun fik fat i sin egen Paryk, der herved led betydeligt. Imidlertid krængede Skjelmen Slaabrokken af sig og tog Flugten. I det samme kom Stougaard for at gaae ind paa Skolen, og da han hørte Larmen og saae den flygtende Maleficant, ilede han ind til A., hvem han fandt staaende endnu med Parykken i Haanden, indhyllet i en Puddersky og i høieste Grad forbittret. Hvorledes det gik Forbryderen, har jeg glemt; men formodentlig er det ikke gaaet ham synderlig godt.

A. var, da jeg kjendte ham, vel noget inde i de Halvfjerdsindstyve, men endnu stærk og rørig. Han havde aldrig været gift, men i hans Tid var det nok ogsaa meget sjeldent, at en Hører indlod sig i Ægteskab, saa længe han var i denne Stilling. Han var en temmelig høi Mand med sund Ansigtsfarve, men barske Miner. Hans Klædedragt var bestandig af samme Snit, der havde været i Mode i hans Ungdom. Han bar en rund Paryk, som man dengang kaldte «grundmuret», og derpaa en trekantet Hat, der snart sad paatvers, snart med de lange Spidser for og bag. Disciplene meente, at den sidstnævnte Stilling varslede om Uveir, men dette Omen var dog ikke altid paalideligt. Sikkrere er det, at Anmeldelser om Bryllupper, Barnedaab og Ligbegjængelser havde en formildende Indvirkning paa hans Sindsstemning. Forovrigt førte han en tarvelig og ædruelig Levemaade, men var meget pengegjerrig og yderst paaholdende, hvorfor han ogsaa ved sin Død (1808) skal have efterladt sig en betydelig Sum i Specier, Kroner og gamle Rigsdalersedler. Sed manum de tabula! Skildringen

er ikke saa smuk som sand og kan fra min Haand ikke blive anderledes.

5. Tredielectiehøreren Stephen Kryssing var en særdeles god Lærer og især i Latinen var hans Veiledning grundig og omhyggelig. Det var derfor en Lykke for Skolen, at Disciplene dog hos ham fik en sund og styrkende Næring, før de førtes ind paa de to følgende Classers magre Overdrev. Han var af en blid og rolig Charakteer, og en Discipel maatte opføre sig meget slet, før han kunde beqvemme sig til at anvende de haardere Midler. Det eneste Strafferedskab, jeg i mit Aar saae ham anvende, var hans Snustobaksdaase, som han sædvanlig holdt i Haanden. Naar en doven Dreng ikke kunde gjøre Rede for sit Pensum, pikkede han ham med Kanten af Daasen gjentagne Gange paa Panden eller Siden af Hovedet. Dette skete paa en saa lempelig Maade, at det umuligt kunde gjøre Skade, men var dog temmelig ubehageligt. Af sine Disciple var han meget afholdt, og det saa meget mere, som Udsigten til den ligeoverfor beliggende 4de Classe, hvor A. førte Scepteret, ikke var glædelig. Det var et betydeligt Tab for Skolen, da han 1803 blev kaldet til Præst for Meierup Menighed i Viborg Stift, hvor han efter nogle Aars Forløb døde.

6. Andenlectiehøreren Henrik Rhode, der i Aarene 1800—1801 var dispenseret fra sine Forretninger for i Kjøbenhavn at tage theologisk Embedsexamen. Under hans Fraværelse besørgedes hans Forretninger ved den theologiske Candidat Carl Frederik Jahnsen, der efter Kryssings Befordring til geistligt Embede blev fast Lærer. Rhode var en ung Mand af ikke ringe Begavelse i flere Retninger. Han synes at have havt Anlæg til Digtekunsten og havde med Held dyrket Musikken, hvorfor han ogsaa i nogle Aar

ved Opførelsen af Kirkemusik var den gamle Cantors Vicarius. Han succederede siden Kryssing i 3die og Thomsen i 5te Lectie; men til almindelig Beklagelse baade i Skolen og i Byen døde han allerede i Aaret 1805.

7. Mag. Henrich Ernst Grossmann, til den Tid Skolens Cantor, havde tidligere været Hører og siden Conrector ved samme. Han var født i Haderslev, havde besøgt denne Byes lærde Skole og gik derpaa til Universitetet i Jena, hvor han studerede i nogle Aar. Efter at være vendt tilbage blev han 1760 ansat som Hører og Cantor ved Aarhuus Skole, og 1780 beskikket til Conrector, hvilket Embede han forestod til 1789, da hans Syn var blevet ham aldeles berøvet og han tillige formedelst en Lamhed i Underdelen af Legemet ikke mere kunde gaae. Ved sin Entledigelse fra Conrectoratet erholdt han istedetfor Pension Alterdegnetjenesten ved Domkirken imod at lade de dertil hørende Forretninger udføre ved en Vikar. Cantoratet beholdt han og besørgede selv Sangunderviisningen hjemme i sit Huus. Der sad han henved 20 Aar i sin Lænestol, som det syntes, altid i godt Lune, og var meget glad, naar han ved Besøg af en eller anden god Ven kunde faae sig en luun Passiar. Han havde naturligviis Meget at fortælle om gamle Tider og især om Universitetslivet i Tydskland. Naar Disciplene til Sangunderviisningen kom ind i hans Stue, løftede nogle af de Ældste ham op fra Stolen og bare ham saagodtsom hen til Claveret. Ved Underviisningen herskede altid Ro, og det var ligesom en tavs Vedtægt, at den gamle Mand ikke maatte forstyrres ved nogen Uorden. Sang Nogen falsk, pegede han paa ham, sædvanlig med de Ord: Jeg seer dig nok, du Satan! Undertiden brugte han ogsaa en Benævnelse, der lød som «Du Hunnus». Vi kjendte ikke dette Ords Betydning, men vidste kun, at

derved ikke meentes noget Godt[1]). Han havde mere end almindelig Indsigt i Musikken og var denne Kunst med Lidenskab hengiven. I Skolens Bibliothek findes endnu en stor Bunke Noder, afskrevne med hans egen Haand, deels Arbeider af gamle berømte Mestere, deels componerede af ham selv.

Som Lærer i Videnskaberne har jeg naturligviis ikke selv kjendt ham; men efter hvad jeg har hørt af flere ældre Mænd, der havde været hans Disciple, havde han ikke studeret Sprog og Videnskaber med samme Lyst og Grundighed som Musikken og havde i sine yngre Aar været temmelig hidsig og streng. Naar han blev vred, steg Blodet ham gradviis til Hovedet, og jo høiere det kom, desto farligere blev det. En af hans Disciple, afdøde Pastor Ingerslev i Gylling, har fortalt mig Følgende. En Discipel ved Navn Mikkel havde den slemme Vane ofte om Morgenen at komme for silde. Naar han da endelig indfandt sig, sagde Gr.: Godmorgen, lille Mikkel! hvilken Hilsen Mikkel med nogen Uvillie gjengjeldte. Veed du, hvad Klokken er, lille M.? Det vidste da M. ikke. «Da skal jeg lære dig, hvad den er», og nu kom Krabasken frem: «Jen, dou, drei», indtil Klokkeslettet var naaet. «Veed du nu, hvad Klokken er, lille M.? Men M. havde en svag Hukommelse, og Underviisningen maatte derfor ofte gjentages. Til min Hjemmelsmand, der nok var hans specielle

[1]) Ved at blade i Taubmanniana, en temmelig daarlig Samling af saakaldte Vittigheder, der tillægges den bekjendte Philolog F. Taubmann, fandt jeg nylig følgende Yttring: «Wenn ich das thue, so heisse man mich einen Hunnus». Det maa vel derfor være et burschikosk Skjældsord, hjembragt fra Jena. Om Ordet forresten har Noget med «Hunnerne» at gjøre eller er et for Løier dannet latinsk Ord istedetfor canis (ad mod. cappa forata, equus brunei coloris), maa jeg lade uafgjort.

Yndling, sagde han engang udenfor Skolen i Fortrolighed: «Med din Græsk og Latin er jeg velfornøiet; men du maa minsæl lære din Suhms Dannemarkshistorie.» «Ja, Hr. Conrector, men den er saa skrækkelig kjedsommelig.» «Ja, deri har du Ret, min Søn; det er en forbandet kjedsommelig Bog; men jeg kan ikke hjelpe dig; du maa minsæl lære den.» «Men maa jeg da ikke piese lidt?» «Pies du, min søde Ven; men tag dig iagt, at jeg ikke mærker det» [1]). I Læseværelserne fandtes som alt anført dengang endnu ingen Kakkelovne, og der læstes da om Vinteren i enhver Lærers egne Værelser. Naar Gr. læste, sad da sædvanlig hans Kone i samme Værelse ved sin Rok eller sit Sytøi. Begyndte nu Blodet at stige ham til Hovedet, kastede hun et talende Blik til ham. «Ja jeg seer dig nok, du lille Satan!» og dermed var Uveiret gaaet over. Da jeg som Discipel i øverste Classe et Aarstid var hans Vikar som Alterdegn i Domkirken, havde jeg Leilighed til at gjøre nærmere Bekjendtskab med den taalmodige og venlige Olding, hos hvem nu Lidenskaberne havde lagt sig. Jeg mindes endnu, hvor oprømt han kunde være, naar han ved et lille Julegilde efter Maaltidet sad i sin Lænestol med et Glas Viin for sig og røg sin Pibe Tobak. Ved saadan Leilighed sang han gjerne een eller anden gammel lystig tydsk eller dansk Vise.

---

[1]) Dette Kunstord, hvis Betydning allerede er anført, var, forsaavidt jeg har erfaret, ikke i Brug ved andre Skoler, og jeg skulde næsten formode, at ogsaa dette er af Gr. hjembragt fra Haderslev eller Jena. Rimeligviis kommer Ordet af det franske pièce, et lidet Skrift, og har vel passende kunnet bruges om de smaa Excerptbøger, der beqvemt kunde lægges ved Siden og som hos os ved Universitetets skriftlige Examensprøver undertiden skulle have gjort god Tjeneste.

Foruden disse Lærere, der i Aaret 1800 underviste i Skolen, maa jeg endnu nævne de følgende, som i min Skoletid bleve ansatte.

1. Den ovenfor nævnte C. F. Jansen, der først efter Kryssings Afgang blev fast Hører. Han behandlede sine Disciple med Mildhed, men var neppe sit Embede voxen. Før Reformens Indførelse gik han af med Pension og blev siden befordret til geistligt Embede.

2. Andreas Tischer Bastrup blev efter Thomsens Entledigelse ansat som Hører. I 1806 blev han beskikket til Adjunct og forestod dette Embede til 1813, da han som Præst blev befordret til Røding i Viborg St., hvor han efter faa Aars Forløb døde. Han var efter Alles Vidnesbyrd, der kjendte ham, en brav Mand og dygtig Lærer. Han var cordial og gemytlig i Omgang og yndet for sin godmodige Skjemt og sit ægte tørre Lune. Ved hans Afgang fra Skolen blev jeg hans Eftermand.

Den bebudede Reform indtraadte først i Efteraaret 1806 fuldstændigt ved Aarhuus Skole, men allerede i Foraaret blev dog dermed gjort en Begyndelse. Stougaard, der efter Krarups Afgang havde været constitueret, blev nu udnævnt til virkelig Rector; Emanuel Tauber, en Søn af J. H. Tauber, der i nogle Aar havde været Lærer ved Roeskilde Skole, blev Conrector, og dennes yngre Brøder, Cand. theol. Erik Gjørup Tauber, blev Adjunct. De to førstnævnte bleve da, efter gammel Skik, med en latinsk Tale indsatte af Biskoppen og den sidstnævnte ligeledes af Rectoren. Ved denne Leilighed lod den gamle Grossmann sig i sin Lænestol bære over til Skolen, som han da besøgte for sidste Gang, og ledede her ved Orgelet de Sange, der begyndte og sluttede Høitideligheden. Saasnart de nye Lærere havde tiltraadt deres Embede, blev der afholdt en

extraordinær Examen, efter hvis Udfald Disciplene bleve fordeelte i de bestemte 4 toaarige Classer. Lærerne bleve nu istedetfor Classelærere Faglærere og Adjuncter istedetfor Hørere. Stougaard overtog Historie og Geographi (siden fik han ogsaa Hebraisk), Emm. Tauber Græsk og Latin i de øverste Classer, E. G. Tauber Dansk og Religion og Bastrup Græsk og Latin i de lavere Classer. Endskjøndt denne Indretning var meget ufuldstændig, idet de fire Lærere umuligt kunde overkomme det hele Arbeide, var det dog et Held for os Dimittender, at vi omtrent i 5 Maaneder kom til at tage Deel i den nye Underviisning. Conrector Tauber, siden død som Rector i Aalborg, var en fortræffelig Lærer, der med grundige Kundskaber forbandt en bestemt Charakteer og en uforstyrrelig Ligevægt i Sindet. Han blev aldrig heftig, men et Par Ord, undertiden ikke frie for Sarkasme, vare tilstrækkelige til at vedligeholde Ro og Orden. Han var noget skjelende; men denne Legemsfeil kom ham udentvivl til Gavn, idet Ingen rigtig vidste, paa hvem han saae.

E. G. Tauber, der siden blev Rector i Kolding og derfra forflyttedes til Sorø som Director ved Academiet, havde ligesom Broderen forberedt sig til sit Embede ved det 1799 oprettede pædagogiske Seminarium. Han gav os en meget god Underviisning saavel i Religion som i Modersmaalet, i hvilke Fag, og især i det sidstnævnte, vi i høi Grad trængte til Veiledning. Ved Hjelp af Rahbeks danske Læsebog, som vi nu fik ihænde, opnaaede vi et ikke saa ringe Kjendskab til dansk Literatur og de til den Tid mest ansete Forfatteres Arbeider. Ogsaa skreve vi i Løbet af Sommeren en Deel Udarbeidelser i Modersmaalet. Privatim gav han os ogsaa nogen Veiledning i det tydske Sprog, hvormed de Fleste af os dog ikke vare aldeles ubekjendte,

og vi kunde saaledes ved Examen aflægge Prøven i Oversættelse fra Tydsk til Dansk. For Examen i dette Sprog saavelsom i Fransk og Mathematik vare ellers Dimittenderne fra de endnu ikke fuldstændigt reformerede Skoler befriede. — Denne Lærer skylder jeg særdeles meget, ikke blot for hans gode Underviisning, som jeg kun i kort Tid kunde nyde Godt af, men endnu mere for det Venskab, han i det Tidsrum af 5 Aar (1813—1818) jeg arbeidede ved hans Side, viste den yngre Collega og under sine forskjellige Stillinger indtil sin Død uforandret bevarede.

Det var, som Overskriften viser, min Hensigt paa disse Blade at levere en Skildring af Skolens Tilstand i Aarhundredets Begyndelse ved Overgangen fra det Gamle til det Nye, og følgelig maa med Aaret 1806 disse Erindringer være afsluttede. Tilstanden i de næstfølgende Aar er mig desuden ikke af egen Erfaring bekjendt; og vel traadte jeg i Aaret 1813 som Lærer paany i Forbindelse med Skolen, men paa en Skildring af dens Skjæbne og Tilstand og de Forandringer, den i den siden forløbne Tid har været underkastet — qvorum ipse pars fui — kan jeg af let forklarlige Grunde ikke indlade mig.